

ANY
OKT

1493

1134993

DEG 100.174

201908183

156

ANYAI
OKTATÁS

BESENYEI GYÖRGY

ÁLTAL.

Leltár ~~804/1949~~ t.

A Debreceni
Tudományi Intézet
által őrzött leltár

F.

6641 B E T S B E N 1777.

Leltár C 6640/955 t.

Debreceni Tudományi Intézet
P. B. C. S.

TUDÓSÍTÁS.

Miólta a' világot ismérni tanúlom , még eddig erkölcsi-törvények , és oktatásoknak irására , gyengeségem miatt , magamat el-tökélleni nem mérészlettem. Nagyob' szabadságomat ismértem abba , hogy magam részirül okoskodjam , gondolkodjam , mint másoknak oktatásokat ugyan oktató czéllal irjak.

Nints nehezeb' dolog e' világban,
mint valakinek magából nagy embe-
rek közt tanító-mestert tsinálni, mi
nékem is ezen magam el-tökéllésére
fok ideig elég vakmerőséget nem en-
gedett. Végre, oly anyátúl, ki a'
nevelő oktatásban gondolataimat ta-
nulta, valamely ugyan azért szerzett
munkának el-készítésére, emberi kö-
telességemre, Hitemre kényszerített-
vén, ezen könyvetskének meg-tsiná-
lására magamat el-kellettökökölle-
nem.

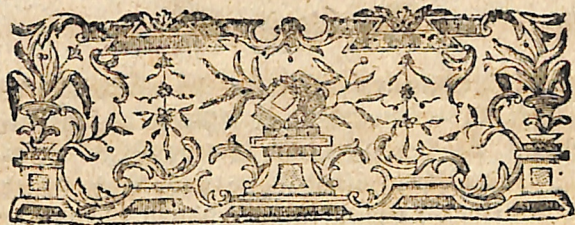
A' mikor benne dolgoztam, szü-
letett Magyar nyelvemnek eredeti sze-
rint kívántam gondolkodni, hogy ma-
ga-

gamat magyarázván, annak terméfsze-
tivel annál inkább ne ellenkezzem. Igye-
keztem mind tulajdon gondolataimat,
mind magyarságomat egyenlő erőben
egymással úgy meg-egyeztetni, hogy-
ha munkám, a' maga nemében, szü-
letett nyelvünkön első nem lehet is,
leg aláb utólsó se légyen. Oly dit-
sösség kívánása vezetett, mely Isteni
tisztteletbül és emberi szerezetbül szo-
kott származni. Engedj-meg ez okért,
ha hibáimat egy vagy más dologra
való nézve munkámban látod. Ha
fordítás volna, annak szerzőjével ment-
hetném magamat a' gondolatok' gyen-
geségében, és a' fáradt ékefen szöl-
lásban; de mindenre nézve tulajdo-
nom lévén, lehető gyalázattyának el-

Doktori Tulajdonos Intézet
PÉCS

vifelésére is el-kellett magamat töké-
lenem, ha szerentséje nem lenne ol-
vasóimnak tetszeni, kiknek jó igye-
kezetemet inkább, mint gondolatai-
mat mentségemre ajánlván, szerent-
sés léteket is kívánom,

AN-

ANYAI OKTATÁS

I. LEVÉL.

Kedves Leányom!

Nintsen egy szülő anyának édeseb' gyönyör-
rűsége, mintha ugyan azon édes mag-
zattyát, mellyet ágyékától származni lá-
tott, védelmező szárnyai alatt nevelheti. A'
szülésre Isteni végezés, vagy természet által
vezéreltetünk; de a' nevelésnek oktattatásai min-
tegy tulajdon szorgalmatosságunkból láttatnak
származni. Innen van tehát, hogy azok, kik

tsak szülnek, anyai tiszteletet kevesebbé érdemelhetnek, mint azok, kik szülnek is, nevelnek is. Mi lehet nemeseb s' érdemeseb' hivatal, mint a' józan erköltsökbe azon magzatokat a betűletnek karjaira újra szülni, kiket már természet szerint vérünkéből az előtt világofflagra hoztunk. Szerentsélen szülék azok, kik az emberi társfágnak tsak testet adnak, melyben tulajdon véreknek el-fajulását egész nemzetek előtt gyalázattal szemlélni kéntelenitetnek. Megengedj kedves leányom édes anyai szerelmeknek, mellyel hozzád vífeltetem, és a' mely életednek szerentséje miatt szívemet élyeli nappai rettegésekben tartya. Te vagy egyedül, kiben újra éledtem, és a' kit molt e' világnak örvényelbe ragadtatni látok. Mi fájdalmas szülék, könnyebnek esmérjük sorfunkat mind addig, valami magzatainkat szárnyaink alatt védelmezhettyük; de mikor ezek osztán ifjúi idejeket el-érik, s' esztendeiktül a' közönséges emberi társfágba vonattatnak; oly idő, hol indulataik sziveken fel-gerjednek; ekkor, ekkor érkeznek hozzánk azon veszedelmes és keserves szempillantások, mellyekben az idő édes gyermekeinket karjaink közzül ki-ragadván, őket a' világnak veszedelmes játék piatzára ki-téfi; ekkor nézünk utánnok s' hajtozva s' rettegve; ekkor van osztán ideje, hogy vélek meg-tett oktatatainknak hasznát benne szemlélyük. Ah! mennyit kel egy anyának érezni, mennyit gondolni

ni és tapasztalni, mennyi könyveket hűllatni, mig e' lármás világnak pályá futalít annyira meg-esmerheti, hogy azoknak veszélyei ellen édes gyermekének gyen e szívére igaz és védelmező tudományokat rakhat.

Te még ifjú vagy *klárisa*, azon tulajdonságokkal fel-ékesítve, mellyek a' ferjfiaknak sziveket először tűzbe, s' anaakutánna el-ragadtatásba hozzák; ki-nyilt tekintetedben erköltsöidnek tisztasága s' józan származásodnak szelid nyájasága látszik. Belső indulataid mosojognak ajak don; szivednek édes érzései fénylenek szemidből, mellyek tekintetedben lappanganak, s' fokszor bádjadozófokból hittelen vidámfágra szökni láttatnak. Magos homlokodon a' nemefi tűznek sfendes méltósága nyugoszik. Termetedben olyan vagy mint a' fugár tzedrus, mely magára tiszteletet s' kedvelléget húz. Ugy gondolhatod, hogy ezek épen azon nemes tulajdonságaid, mellyek benned való édes anyai örömet leg felsőb' pontba tetézik. Ah! igen is, ezekben gyönyörködném leg - inkább', ha a' ferjfiaknak ifjúságát, és a' ti hozzájok való gyenge indulataitokat nem esmérném. Nincsen e' földön oly veszedelmes dolog, melytül inkább rettegjek, mint szépségednek kellemetességétül. Szépség, nyájasság, nemes elme, rendes, vidám, mértékletes és szelid maga vívelés, oly természetű dolgok, mellyek az ifjúságnak esdekésit után-

nok fogják huzni; mindenütt szerelmet, fohaj-
tát, hívfeget, alázatollágot fogsz körülötted
látni. Imádóid között olyanná lélsz, mint egy
drága virágokkal s' kedves rózákkal bé-hintett
óltár, mely előtt szüntelen áldoznak, nem ki-
vánván tőled egyebet, csak hogy azon áldozat-
okat el-fogadjad, mellyekre a' természet által
érdemessé tétetél. Nintsen ennél az ifjúságnak
édeseb' gyönyörűsége; így gondol magában:
hogy lehetlen abban gyaláztatásom, vagy vesze-
delmem, ha a' világtól szerettetem? Mitfoda-
élet az, és minémü tulajdonágok, mellyek má-
foktól, magánosságban hagyattatván, megvet-
tetnek, s' szomorú el felejtetésben fenvednek?
Innen származik, hogy a' te időben való ifjú
leányok csak nem mind azokat karjaikra kíván-
nyák szedni, kiket hívfegekre esküdni látnak;
és ha szívek meg-nem engedi, hogy azokat mind
viszont szeressék, gyönyörűségekre egyet azok
közzül ki választatnak, a' többit pedig tisztele-
teknek adója alatt meg-kívánniak tartani. Ah!
mennyi rettegés szakad szívemre, ha ifjúságo-
dat ezen édes veszélyek között magamnak képz-
elem. Félek barátságodat s' szeretetedet el-vez-
teni, mely szerentséltenségbe bizonyoson belé-
csem, ha ifjút indulataiddal mindenkor ellen-
kezni kívánok. Ha pedig halgatásba tészem ma-
gamat erántad, ki lélsz az, kitől szived vigyá-
zásra fog oktattatni? Szüntelen esedezem az
örök végezésnek, hogy ifjúságot oly törvé-
nyek

nyek közt vezérellyék, mellyek által az ártat-
lan gyönyörűségnek, tisztességnek, s' betsület-
nek tzellyát el-érjed.

II. LEVÉL.

Valamit néked anyai szivbül tanátsolhatok,
azok közt leg-elsőnek vezsem a' Religiot
vagy Vallást. Ez az a' dolog, mellyet min-
denkor leg-első tárgyodnak és tzelodnak ismerj,
haszontalan választatád magadat külömben a' vi-
lágnak tetszeni való kívánfagoddal; veszedelem-
re kellene hanyatlanod azon szempillantásban,
melyben az eránt való köteleffégedről meg-felejt-
keznel, ki teremtett. Ennek leg-felsőb' tiszte-
letit igyekezd oly mélyen nyomni szivedbe,
hogy a' halandó életnek femminémü viszontag-
ságai utólsó lehelléfedig azt onnan ki-ne ragad-
hassák. Igyekezzezentúl az igaz Isteni tisztele-
tet, valóságos buzgóságot, a' haszontalanfagok-
tól és belső tévelygésektől külömböztetni, és
Istenednek imádását is inkább' jóságos tseleked-
tekben, mint tsupa éneklésekben határozd. Tö-
rekezd minden szempillantásban igazság s' ártat-
lanfag szerint élni, felebarátaidat szeretni, s' úgy
osztán Istenedhez fohászzkodni, mikor annak ke-
gyelve néked buzgóságot enged.

Ne véld hogy a' Religionak tulajdonsága s'valóságá szinte olytsudálatos mesés történetekben határozatnék, mellyeket vén bábáink az aprógyermeknek boszorkányokról, kékértetekről, szoktak beszélni. Ezek a' tudatlan elmének idétien gyengeségei, mellyekkel böltsönkben együt rengettetünk; hazfontalan álmok, de még is tetszemő korunktól fogva úgy hozzájuk szokunk s' azokat szivünkbe annyira be-szedjük, hogy vizont ki-szaggattatásokra nagyob idejünkben osztán elégségesek alig lehetünk. A' babonázás tsalárd el-hitetésének részeg elmék által ki-álmódott történeteitül, gyermeki időnkben hazfontalanságoknak el-hitelére vonattatunk mellyeket képzelődéseinkben igazságoknak állítván, azoknak el-hitelére másokat is buzgólaggal kényszerítünk. Bánattal válunk-meg gyermeki gyengeségeinktől, mellyektől végre csak ugyan a' meg-érett elme által el szakasztatván, értelmünknek el-követett gyengeségét s' hazfontalanfágát végre szeméremmel nézzük, tsudákozván az erőtlenségeken, mellyeknek el-követésére elégségesek voltunk. Itéld-meg, ha nem nyavajás ostobafágé a' gyermekek előtt oly dolgokat beszélni, hogy az ördög kutya, matska képeben, gyapjason, nagy szakállal az embert meg-kerülgeti, talpát a' köhöz veri, melynek nyoma abban meg-ismértetik. Mitsoda ostobakárhozat el-hinni, hogy a' boszorkányok tiló alát, penetét meg-nyergelvén, küls jukain alá

s' fel-bújkálván, míg a' kakas meg-nem szállal, a' szent Gellért hegyére tsatákra járkálnak. Ted' hozzá ehhez Krisztófnak imádságát a' Kereszt-úton, mellyel ott az ördögöket hívni szokták, kiknek osztán tüzes szekér, lángot okádó bika s' orozlány képeben kel meg-jelennek. Töb' ilyen véghetetlen tsábitó tsudákat plántálnak a' gyermekeknek szivekbe, mellyekkel fel-nevekednek, s' fölök koros idejekben is sokan alig szakadhatnak el. Ezeket úgy ved' az igazságok között, mint az álmokat, és felejtse el-öket oly könnyen, ha még rólok hiteles emlékezet lehet benned, mint a' mely tsúf ostobaságoknak azok egy bölts elmének igazságaiba láttathatnak.

Vedd szivedre, kedves leányom, hogy a' Religio nem egyedül a' szemeknek fel-felé való forgatásiban és szüntelen való templom járásban áll, hol az elmét el-ragadni szokott áhitatosságban a' világ előtt, mint valami nehéz nyavalyában, úgy buzogj s'rángatodjál. Láttam némelyeket templomban oly nagy belső indulatoltól hanyattatni, mellyek öket előttünk két dologban el-árúllják, kéntelenítettvén róllok úgy itélni, hogy bennünkés lármás áhitatosságokkal vagy vakítani akarnak; vagy pedig, ha ez nem, lelkek esmératinek sértett igazságaitól mardoítatnak, mely magát gonosz tselekedeteik miatt rajtok bőszerűly. Vagynak olyanok, kik széllyel vonattatott tekéntetekben az erőltetett áhi-

fatosságot a' bé-jövő ifjaknak vadászó szerelmével el-keverik, és így szemeikkel tolvaj indúlatokat, s' egyszerre buzgófságot mutatván, magokat a' világ'láttára nevettségefekké, tséltfap gonoszokká tézik. Soha az ilyenek között sem egyiket, sem másikat ne kövéfled. Ha buzgófságot érzed, rejtse el azt magánosságotba, hol csak Iitenednek irgalmassága legyen bizonyoságod; különben közönséges helyeken mutass mindenkor tsendesseget. Ne botlátkozz illetlen henyélésekre is; de erőltetés se tessék ki belöled, hogy a' világ se nagy törekedéseidben, sem helytelen buzgófságodban botránkozást ne találjon. Hid'-el, hogy hitünkhöz való nagy szeretetünk, melyben neveltettünk, gyakor erőtlenségre ragad bennünket, úgy hogy csak nem kötelességünknek esmerjük mind azon felebarátunkat utálni, kik érteimeinken nintsenek. Sokszor e' részben csak magunk szeretetitül hajtattván, másokon kéméllés nélkül való tsapáfokat tézünk, jófágos tselekedetnek vélvén részünkről azon febeket, mellyeket keserves felebarátainknak sziveken fel-szaggattunk. El-hitettyük magunkat arról, hogy a' minden ható Iitennek ügyében perlünk, hartzolunk; noha azok által csak tulajdon erőtlenségeink nevettséges és káros tévelygéseinek tézünk eleget. Áhítofságunk az ily állapotokban természetünknek tulajdonfágaitól nagyon függ; szent harag támad bennünk, mely végre kegyetlenséggé válik azok

el-

ellen, kik érteimeinkben velünk nem egyeznek. Nagy szorgalmatossággal ki keressük a' Szent Iráfnak azon helyeit, mellyeket részünkre magyarázhatunk, és látván, hogy az Iitennek búfúlása népe ellen magát fok izben ki jelentette, mi is mások ellen haragra gerjedvén, ötet vélyük követni. Nem gondollyuk-meg, hogy idvezítőnknek parantsolaltja szerint azon felebarátinkatis szeretni tartozunk kik maskeppen vélekednek mint mi. Találni fogsz még e' világban embereket, kik hívőfégeknak határt nem vetvén, hiteket is véghetetlen messziflégre kívánnják ki terjesztetni, holott az elmét a' fok dolgokkal nagyon meg-lehet terhelni. Innen származik, hogy az igaz hitet az embereknak lelkekben el-lehet fojtani, ha azt ott haszontalan s' hihetetlen gyermekfégekkal ószve keverik, mellyek az igazfággal szemben szöknek, s' bennünket a' valófágnak esmeretitül távoztatnak. A' *Mélankolikusok* és *bipokondriakusok* véreknek terhétül szomorú és sötét gondolatokra nyomattatván, hitekhez való belső áhítofságokat abba helyheztetik, hogy a' világnak remítő, el-kézfzeredett, s' minden orában halálhoz készülő tekintetét mutassanak. Rossz *humorokat* mindenkor epéjeknek fárgafágával keverik, el-vifelhételenné tévén kinos tekénteteket azoknak, kik között élnek. A' leg-ártatlanab' múltatfágok ellen is, mint a' leg kárhozatosab' bűnök ellen, ugy kiáltanak. Hiheted-e már, hogy

hogy az igaz hit, mely minden dolgok felett való jó, nagyob' tökéletességét abba kereshetné, ha azoknak mérget ad, kik ötet vallyák? Megkel vallani, hogy némely embereinknek ily szoros törvényei, buzgólagokat s' áhitatos szentfégeket mind n egyéb' hívők felett mutatni kívánván, kevély vakmerőségekkel az igaz buzgólagot sokaknál lehetetlenné tették, mely által hiteknek csak nem annyit ártottak, mint azon nem hívők, kik azt tsúffággal kívánnyák illetni.

Meg-láthatod ezekből, hogy a' vallás eránt való itéletben hányféle úton lehet el-tévedni. A' buzgólag tévelygéseinek több neméről istudnék néked szólnani, mellyeket most el-halगतok. Kötelességemnek esimérem tovább' véled azon értelmeimet közleni, mellyekkel a' valás eránt viseltetem. Sokszor meg-esett, hogy vóltak olyanok, kik nekünk hitünknek tzikellyit a' természet minden igazságainak ellenségévé kívánván tenni, azokat kegyetlenségre igyekeztek hozni; holott az igaz hit nem egyéb', hanem oly egő fáklya, mely világosságával bennünket ott vezérel, hol a' természetnek igazságai és tudományai boldogfágunkra, vagy nyugodalunkra tovább' nem világosíthatnak; úgy hogy a' természetet, melyben szived és lelked formáltatott, a' vallástól erőszaktétel nélkül el-nem szakatztathatod. Semminek oly édesdeden és könnyen

nyen meg-nem hódol az emberi szív, mint az igaz hitnek, mihelyt annak igazságait láthatta. Nem terhelhetünk az által sem kegyetlenségekkel, sem haszontalanfágokkal, nem ad vadfágot, el-fajulást és el viselhetetlen jármot; sőt testi indulatainknak s'tévelygéseinknek rabfágából szabadittatunk meg általa. Az igaz hit tehát soha nem kegyetlenkedik; az ember pedig valóságos tiranuffa magának mind addig, valameddig testifégének s'veszedelemre ragadó indulatainak lántzai alatt nyög.

Az igaz hit vidám és mosolygó, nem ellenkezik sem tsendességgel, sem nyájassággal, törvényei nem el-viselhetetlenek, sem nem unalmasok; és akármit mondjon annak kegyetlenségéről egy tudatlan *bigot*, mely ötet mindenkor nehézzé kívánnya tenni, de soha kellemetességét töle el-nem veheti. Az igaz hitnek kellemetessége és helyes buzgófága józan okoskodásban formállya gyökereit, melyhez felső értelem s' kegyelem járul, honnan a' lelki esméretnek tsendessége s' vidámfága származván, a' kegyes ember általa minden ártatlan s' törvényes gyönyörűségeknek el-fogadására elégséggé, szabaddá téterik.

Az igaz hit a' léleknek mélységét magaffra emeli, s' az okoskodásnak oly méltóságos részeire véfzi magát, hol fényessége a' tévelygés-

géseknek kódetől nem homályosíttathatik, minden jó erkölcsöknek és jófajos tselekedeteknek szülő édes anyyává lész, mellyeket dicsőféggel koronáz. Belső és külső tudományai által fel-emeltetik az ember az egekik, hol a' leg-felsőb' tökéletesség nyugoszik; ennek kegyelme által vezéreltetik lelkünk igazágra; e' szabadit földi infégeinktől mellyektől nyomattunk; jófágának szereteti által, s' büntetésének rettegetől indittatván, fel-gerjesztetünk azon dolgoknak követésére, mellyeket szentfégihez való hívégünknek próbája meg-kiván. Ha továbbá elég szerentések lehetünk Istenünkhöz igaz hit által ragaszkodni, bizonyoson oly gyönyörűégekre vezéreltetünk, mellyeket e' megromlott világnak minden tehettégei számunkra meg-nem szerezhethének. Ezen hasznokról a' bennünk lakózó józan okosság ítéletet tehet, hol a' hit mindenütt leg-nagyob' felsőfégbe marad, mint oly dolog, mely örökké való boldogságunknak kívánágait reménységünkben egyedül tellyesítheti. A' *Religiorul* magadnak illy gondolatokat tsinálván, életedben annak törvényeit leg-első vezérül veheted. Az állzonyok, nagyob' részén, minekutánna életnek vége fele hanyatlanak, hol kellemetességekétől meg-foszratván a' világtól is el-felejtetnek, kéntelenségből erőszakkal buzgófágra tökéllik-el magokat, hogy még is mutathassanak valamit. Vagynak köztök olyanok, kik a'

világnak meg-vetésétől magánosságra veretteten, templomokba vészik magokat, hogy buzgófággal dicséretet kereshefennek azoknál, kiktől izeméllyeknek egyéb' tulajdonágaira nézve már el-felejtettek. Az igen későre jöni szokott buzgófág tsak egy olly ál-ortza szokott lenni, mellyel ifjúfágunknak el-vesztetéséből származott belső gyötrelmeinket kívánnyuk takarni; az el-tünt szépségnek izomorú emlékezete sok öregléget fájdalomba hoz, kik buzgófágaik közt sohajtozván, könyveket hullatnak, mintha azt valamely más dicső végből tselekednék. Né-mellyeknek buzgófágok hasonlít a' közép idejük között a' forró hideghez, egy szempillantásban buzgófágoktól el-ragadtatván, imádásainkban, mintegy magokat felejtve haboznak; más szempillantásban ismét halgatásba, hidegségbe s' tünységbe esnek. Mind ezen rendetlenlégeknek el-kerülésére tellyes tehetségedet reá fordítsd. Valamedig, kötelességedet ezekben, tsendes indulatokkal erőltetés nélkül való kívánt serénységgel el követheted; el légy arrol hitetve, hogy belső érdemeid vagynak 's egyenes utakon jársz. De mihelyt ezek eránt erőszakot, vagy kényszerítést érész magadba, hidd-el azonnal hogy veszedelmed felé tántorgasz. Ha gyakorta hanyattatásokba, és fájdalmas nyughatatlanágokba esel, ha az életnek el-kerülhetetlen szerencsétlenségei által szived keserűségre hoztatatik: hol vigasztalást

nem találhatz, hidd-el hogy nintsen igaz álhata-
 tatosságod, 's áhitatosságod. Azon remé-
 nyfég, melyet a hit hívőinek ad, minden fel-
 háborodásba vigasztalást nyujt minékünk, olyan
 mint a' gyógyító balsamom, melly a' Vérnek
 kererűségét édeslégre hozván, az elmének fáj-
 dalmaid, gyönyörűségre fordittya. Valakik
 lelkekbe e' szerínt élnek, mint egy ki-szagat-
 ták magokat a' testi indulatoknak kezeiből, 's
 hasonlók azon szerentsés tartományokhoz, me-
 lyek ragadozó 's mérges állatokat nem terem-
 nek. Ha azért igaz buzgólagod és álhatatos
 hited vagyon; bizonyosan nem szenyvedhetz
 azoknak a' kínoknak rabfágába, mely alatt a'
 közönléges emberek nyögni szoktak, kiknek
 ily segedelmek nem engedtetett: Lassanként
 meg fogsz győzni minden ellenkezéseket, le-
 vervén a' Világi fájdalmas történeteknek ha-
 talmát magadról, melyektől ilettethetel ugyan,
 de Lelkednek erejébe soha meg-nem tévedhetz;
 mivel már azok felett vagy. Őrizkedj attól is,
 hogy az embereknek külömb külömbféle tsele-
 kedeteiken, mintha Istenednek killönös taná-
 tsoffa volnál, ne itély; a' mi itélet tételünk
 nagyon meg-vagyon határozva, mellyre nézve
 az Isten igazságának, sem irgalmasságának.
 osztó bírái nem lehetünk. Ő az az örökös
 Bíró, ki végezésének könyvét halandó szemeink
 előtt bé-zárolta. Mellyre nézve az emberi
 Nemzetnek forsa való itélet tétellel vakmerő
 együ

együgyűségbe 's szentség törő el-fajulásba kel-
 lene hanyatlanunk. Ezeket tölem mind meg-
 értvén kérék végre, igyekezz elmédet nagyobb
 nagyobb okoskodásokra vinni, 's magadat a'
 jólagos tselekedetekbe gyakorlani. Imádjád a'
 Világnak azon Istent ki felettünk uralkodik,
 's nek hatalmától vezéreltetünk, meg-fogja
 ő néked minden időben azon igazságokat jelente-
 ni; mellyek örök boldogságra szükégesek.

III. LEVÉL.

El-vegezett Levelemben tapasztalhatod, hogy
 a' Religionak természetéről beszéltem
 hozzád mely szemeid előtt leg-főb' és leg-na-
 gyob' tzel is légyen. Ezután mindjárt a' há-
 zassági kötelelőgről kívánok írni. E' gyönyö-
 rűséggel, terhekkal s' kínos vigasztalásokkal
 egybe köttetett dolog sokkal szélelebben kiter-
 jedett okokat foglal magában, mint néked min-
 den hozzá meg kívántató példákat és elmélke-
 déseket elő-adhatnék. Az férfiak s' asszonyok
 külömb-féle természeteknek egymás ellen sze-
 gezett magok viselése homályba hoz e' rész-
 ben. Idő alkalmatosság, fors, történet, er-
 költ, értelem, kedv és kedvetlenfég, az egész

világnak lármaja, ifjúság, hajtott idő, 'hizelkedők, ragalmazó nyelvek, ékeffég, díztelelenség, rend-tartás, atyai, anyai kötelességek, házassági hívfég mind két részről, baráttfágos esmerettség s' egymáshoz való tisztelet, szorgalmatos gazdálkodás vagy prédálás, testi hivalkodások s' józan élet, mennyi tsudálatos dolgok együt, mennyi veszedelmes kösziklák, mellyekbe két szemely, magát egygyé nem tehetvén, házassági hívfégekben kínos hajó töréfekeket szenvednek. Mitfoda nagy szeretettel kel két halandónak egnmáshoz vifeltetni, ha mind ezen fent nevezett dolgokba magokat egyeffégre kívánnyák hozni? A' szüntelen való szeretetnek is pedig nagyob' veszedelme emberi természetünkben nintsen, mint a' szeretett dolognak szüntelen való hibája, mely az által sokaknál unalomba jöhet. Alig bátorkodom tehát néked a' házasságról valamit szóllani, mit részéről még is el kel követnem. Leg-nagyob' bóldogtalanfága talám affzonyi nemeteknek abban fog állani, hogy ifjúságtoknak a' házasságra szabad választás nem engedtetik. Ugy gondolkoznak sok szülék, hogy az életnek tapasztafása s' történeti öket, az oly dolgoknak esmérésébe már nagyob' világoffagra hozván, gyermekek szivének valóságos tárgyát tsalattatás nélkül választhattják. Mennyi leányok találtnak, kik félelmek s' szemérmetséffégektől akadályoztatnak azon férjfiival ellenkezni, kit

nem-

nemzettfég k és szüléik nekik férjül alyánlanak. Belső érzékenyfégek ellenkezésbe jön igaz, s' érzik, hogy szüleiknek e' részben engedelmeskedni mely terhes dolog légyen. Igen idegen kötelesség is az, mikor egy hatvan esztendősférjfi meg-aggótt indulatit tizennyóltz esztendősf leányának kívánfágaival akarja mérsékeln; de az atyák s' anyák még is uralkodást kívánván gyermekeiken, szabad akaratjoknak egefzlen által adják magokat, s' nem is lehet ellenek egefz vádolást e' részben tenni; mert igaz az, hogy a' tsupa ifjúi szerelemből meg-esett házasságokban, mellyek töbnyire mindenkor ma okra szoktak unni. idővel szinte annyi egyenetlenfégek s' veszedelmek származtak, mint azokban látunk, mellyeket tsupán tsak szülék szerzetek. Sokan meg-nyügödtak osztán a' házasságban, kik egybe-keleléknek idejen egymált kévéffé szenvedheték, ellenben sokan kétfelé szakadtak azok közzül, kik kéz fogásokkor egymáshoz dühös szeszetenek történeteit előre tudná az emberi természetnek a' házasság nem olyan dolog, hogy valaki abban meg-nyerhető szeszentséjét önnön vigyázásának tulajdonithassa. A házasságban minden ember meg-vakúl, s' akár szépet akár szélidet, akar gazdagot véfzen, mindenött tsak szeszentsére lép; mert tугyúk azt, hogy a' férjhez menni kívánó szüzeknek élettek, affzonyi sorsra hozattatván, olly válto-

zafokba esnek, mellyet ök ez előtt magok sem hittek volna. Ki tégyen hát itt szerentsejéről meg-határozást? hol tsak Isteni gondvifelés, 's imadság lehet segedelmünk. Fel-veheted a házaflagra való nezve e' dolgot, hogy a' természet aszfzonyi nemünk, és a' ferjű nem köz-zé külömbseget helyheztetett; a' ferjűknak nagyobb erőt 's mélyeb értelmet engedett, né-künk pedig ellenben nagyobb szivefféget adott, mellyel köteleffégünket tellyefithettyük. Alája vagyunk vettette a' ferjűknak; e' sors első te-kintettel meg-alázadásra hoz; de ha továbbá meg-tekintjük, tsudálkozással fogjuk tapasztal-ni még is, hogy az Isteni gondvifelés, és ter-mészet rajtunk e' részben tsalást nem tettek; mert más részről számunkra annyi hasznokat en-gedtek, mellyek panaszunkat a' ferjűk pa-naszán fellyül nevedni nem engedik. Raj-tad fog állani, férjednek rablátat vállaidról le venni, 's ötlet hatalmától megfoszván enge-delmeffégre hozni. Szükséges dolognak láttat-ik részünkről a' Ferjűknak hatalmok, 's böl-tseffégek, mellyek által gyengesegünkbe fel-fartattatunk, 's védelmeztetünk. De ellenben az ő nállunk nélkül külömben vad, és kegyet-len természeteknek el-kerülhetetlen szükségé vagyon arra, hogy az aszfzonyi nemnek szelid, nyájias, hiv érzékeny, szánákozó, 's kettseg-tető kegyeffégei által lágyúlásra, 's jámborlá-gra hozattasson. Tudod, hogy a' ferjűk tset-se-

femő gyermekfégektől fogva ifjúfágoknak ide-jéig édes Annyoknak 's dajkáknak szerelmek-hez, 's gondvifélésekhez ragafzkodnak. A ter-mészet könyvének első betűit mi nyomjuk szí-vekre, mellyeket onnan a' leg-nagyobb viszon-tagfágok is nehezen, vagy soha többé ki-nem törölhetnek. Így esett gyermekfegek kezünk-be, ifjúfágokba szabadúlnának ki jármunk alól, de gondolhatfzé az egész világon szoroffabb, és keményebb rablátot, mint az, mellyet a' heves szerelem szül. Ha valamely ifjú szerel-médtől el-fogadtatik, úgy hogy személyednek kellemeteffége szívének minden részébe el-hat mutafs nagy hiveséget néki előzfzör; edesgef-fed kívánfágait; hányd nyakára osztán a' leg-keményebb lántzokat, minden meg-alázni szo-kótt rablátot örömmel szenved, tsák hogy abba szenvedvén töled még is öletteffen, és személyedet réa gyenge szerelemmel moso-lyogni láthassa. Az aszfzonyi nem tekintete erőffebb a' törvényeknél, melly könyhullatafai-val, 's engedelmefféggel lábához verheti azt a' hatalmat gyakorta, mellyet a' férjűfág olly rémitő tsudával, 's nagy fel-emelkedéffel lát-tatik feléjébe tenni. Ha e' kísértettel ellen-kezel, kéttseg kívül veszedelembe jöhetfz; mert a' ferjűk kedvezés nélkül kegyetlenekké lesznek; légy hiv férjedhez, és hitesdél arról; edesgef-fed kívánfágait, alázd-meg magadat, engedelmeskedj néki szüntelen, járj tsimoffan

mértékletefféggel; ditsérd magadba tselekede-
teit, 's tégy úgy, hogy tsak ötet bálványozod
egyedül, fogadom néked, hogy olly hatalom-
mal fogsz rajta uralkodhatni, melly felette ha-
tár nélkül valóva leszsz. Ekkor leszsz az ofztán,
hól a fő, melly egyedül kíván vezérelni, 's
uralkodni, mindenütt fzeme fénye után vonat-
tatik. Mond-meg mar, hogy kinek adott a'
termézet nagyobb hatalmat, a' Ferjfiaknak é
mi rajtunk, vagy nekünk ő rajtok? Sokan
vagynak ugyan olly szzerentfetlen aszszonyok,
kik férjeken vagy egy, vagy más okból nem
uralkodhatnak, de gondolod é, hogy ugyan
azon aszszony, ki gyengesége miatt férjének
rabfágában szenved, azonkívül e' világon sem-
mi ferjhit rabfágába nem tartott? Ha ezen nem,
máson lehet uralkodni, és még is meg-marad
az uralkodó hatalomnak egyenlősége köztünk.

Vagynak ollyan aszszonyok, kik gyenge
férjeiket, mind értelemmel mind egyéb em-
beri tulajdonfágokkal fellyül haladják; az il-
lyen ferjfiak ferjfiúi nemeknek szégyenére va-
gnak. Ha ök mindenkében engedelmesek,
együgyü szelidségek, nevettséges jámborságok
egészfzen feleségeiknek hatalmok alá esnek.
Ezek azok kiknek forfán továbbá szánakozásból
nevetni kell; még is mind azon által boldo-
gok, tsak érdemes aszszonyoktól vezéreltet-
hesznek. Ha illy férjed találna lenni, kinte-
len

Ien Ieszel rajta uralkodni, mert együgyüfége
ferjfiúi hatalmát kezvedbe fogja letenni, mit te
el-fogadni kéntelenítettel. E' viszfzájara for-
dült életed mind azon által e' világ előtt el-rej-
teni igyekezz; úgy viselvén magadat minden
közönfeges helyeken, mintha te is valofággal
férjednek vezérő hatalma alatt élnél. Gon-
dold-meg, mitsoda nagy szzerentféd leszsz egész
házadat vezerezeni; alafon embertelenfég völ-
na férjednek együgyü gyengeségét e' világ előtt
nevettségre ki-tenni: ki tsekély szelidségének
úgyis nem oka, mivel úgy születtet, és tene-
ked is, noha férj, mint szolga alképpen en-
gedelmeskedik. Meg-engedem hogy egy illy
férjednek gyakorta idétlen jámborfága máfok
előtt szégyenbe hozhatna, kivált mikor ötet
Aszszony barátáiddal ülven azoknak erőf, és
bölts férjeik között idétlenkedni látnád: mert
megkell vallani, hogy egy nemes születtésü
aszszonynak fajdalmas dolog e' világnak fényes
piatzán valamelly formátlan, és fetét elméjü
ferjhu által ide'stova vezettetni; de akarmelly
nehéz légyen ez, egy nemes aszszonynak min-
denkor kötelessége ferjének gyengeségeit évilág
előtt fedezni, 's ötet külföképpen mindenké-
ben törvény szzerént való tisztelettel tekinteni.
Mentül inkább kimutatná annak gyengeségét,
annál nagyobb serelemmel kellene magának is
illettetni, mivel azt láttatna mondani a' vilá-
gnak: láffatok, mitsoda gyenge férjem van.

Kezerves dolog igaz egy nagy születési afzfony-
 nának nagy születési férjfiuval nem birni, kit
 e világban mindenütt szeme előtt ditsorni, tisz-
 telni, szeretni látna; femmi egy fő indulatú
 afzfony kívánágnak inkább nem hizelkedhe-
 tik, mint egy olly nemes Ferjfiutól vezéreltet-
 ni, kiben böltseffég, termet, tekintet, érte-
 lem, erkölts, nyájasság szelidség kedves em-
 berség öszve esküdtek emberi *Characterét* má-
 sok felibe tenni, 's személyét az által külömb-
 ségbe hozni; Azt mondom hogy egy nemes
 indulatú afzfony inkább kíván illy kies férj-
 fiunak hatalma alatt élni, 's tárgyával kevély-
 kedve ditsekedni, mint valamelly nyavalyás
 gyengeségen uralkodni, kit véle született kevé-
 lysége miatt mások között fájdalom nélkül alig
 nézhet. Illyen afzfonyi nemünkben a' ter-
 mészetnek törvénye, melly magát az okosságnak
 rabfágába nehezen verheti; de akarmilyen ereje
 legyen is, el-múlhatatlan kötelességednek ef-
 mérjed férjed erant, akár kitsiny, akár nagy
 tekintetű legyen az, mindenkor egyenlő tisz-
 teletet 's engedelmességet mutatni, és személyét
 a' magad háza népe előtt is úgy tartani, mintha
 dolgaid mindenekben azó szabad akarattól
 függenének.

Ha férjed hozzád vett szeretetiben nagyon
 erőtelenkedik, és mint a' fíró gyermek, kötöd-
 nek szélibe kapaszkodvan szüntelen körülöt-
 t

ki-

kíván ugrálni, utánnad nyargalni, igyekezz
 vele szép moddal el-hitetni, hogy az olly maga
 vifelet az embernek belső gyengeségét a' világ
 előtt el-árúlja 's személyét alatsfonyitja; ha ezzel
 változáfra nem birhatod, mutass szomorúságot,
 valahanszor körülötted gyermeklégeket el-kö-
 vetni látod; kérdezni fog, minn búfulsz? felelj
 néki; azon kefergek, hogy gyönyörűségemtől
 meg-kivánsz fosztani; leg-nagyobb vigasztalá-
 som 's örömem tsak onnan származik, ha té-
 gedet tökéletesen szerethetlek, kivel öszán
 szabadon és törvényesen nyájaskodhatom: te
 pedig olyan dolgokat követesz, mellyek sze-
 mélyedhez vett szerelmemet hanyargatva fo-
 gysztják, és a' mellyeknek el-követésétől ma-
 gadat fájdalom nélkül igenkönnyen meg-tartóz-
 tathatnád; ne foszsz hát meg gyönyörűségem-
 től, és élj úgy, hogy szerethesselek, 's ben-
 ned gyönyörködhessem. Gondold-még, mitso-
 da nemes vigasztalás légyen egy igaz férjfiu-
 nak résziről feleségét, kitől szerettetik, boldog-
 ságban, szerentsében tartani; meg-lásd, hogy
 engedelmeskedni fog férjed beszédednek, ha
 még benne igaz emkeri indulatok találat-
 hatnak.

Meg-eshetne továbbá, hogy olly férjfiu kap-
 hatnál, ki személyedet meg-unván, ollyas hoz-
 zá való hívségedben magát nagyon el-bizván,
 tégedet személyéhez való nagy szeretetteddel

ed-

edgyűtt magánosságban el-hagyna, 's mulat-
ságait más részeken keresné. Az ilyen férj-
fiakat még nem lehet rozsfz hűveknek monda-
ni; tsupán ilyen tselekedettel lehetnek ök íga-
zak, ártatlanok, 's feleségeikhez hűvek; tsak
az a' hibájok vagyon, hogy az aszfzonyaikkal
való hofzfzas lételt meg-unván, a' világnak
nyájfázkodó fokafágától közönséges társaságokba
vonattatnak. Az ilyen férjűt ké-jed, ajánl-
jad neki hűfégedet, 's szomorú magánosságod-
nak síralmas voltát, könnyhullatásokkal terjefz-
szed eleibe. Ha ezek által szívét meg-illető-
désre hozhatod, 's társaságodban marad, nyer-
tes leszsz; ha pedig magát meg-keményítván,
tsak ugyan magánosságodban hágy, vidd vég-
hez anyai kötelességedet, gyermekeid, tselé-
deid körül, hűv maradván hivatalodnak. Az
ilyen fors egy aszfzony részéről igen fájdalmas;
mert ha nemes gondolkodása vagyon, olly mélt-
atlanúl meg-vettetett forsán felette igen el-kefe-
redik; a' minden múltatfágától meg-fofztatott
természetnek nyögését hallja kebeleiben sze-
rentfétlensége ellen kiáltani, 's annak boszfzú-
allását ellene kérni; melly állapot, ha igen fo-
káig tart, a' leg-erősebb lelkeket 's leg-ne-
messebb szíveket-is bádjadásokban hozza. Mi-
tsoda terhes hartz volna ekkor hajlandóságodat
egy ollyan ifjútól örizni, ki hozzád a' leg-íga-
zabb, leg-hűebb, és leg-engedelmessebb tífz-
teletet mutatna: de még-is *religioval*, jó er-
költ-

költfel, 's házassági hűfégednek törvényeivel,
természetednek nyughatatlanságai ellen gyöze-
delmes hartzot tehetsz, férelem nélkül meg ma-
radván kötelességedben. Hálá adatossággal vé-
gyed azoknak hűvfégét, kik hozzád jófágot
mutatnak, és maradj a' magad kötelességének
hűv, hogy azoknak tífzeteleti erántad soha el-ne
vefzfzen, főt mindég nagyobb nagyobb pont-
jára emelkedjen, kiktől már úgy is szerettettel,
's betsülttetel. Kötelességedhez való hűvféged
pedig abban áll, hogy tífztelődnek világ sze-
rent illendő emberféget mutafs, házassági fzfö-
vetfsegednek pedig annak törvényei szerént,
állandóul, tífzta; 's hűv maradj. Vagynak
ollyan férjfiak is, kik feleségeiken kívül fenkit
nem szeretven haszontalan hívalkodasból 's
tfeltsap helye hűjjaságból feleségeik előtt min-
denkor más aszfzonyoknak szerelmével ditse-
kednék; noha erőtelen magok viselésével az
egész világ előtt meg-mutatják, hogy olly fin-
nyás indulatú szeméjlek szerelmének meg-szer-
zésére, mint mellyekkel kevélykednek, éleg-
telenek. Sérelmet okozhatnak ezek is aszfzo-
nyaiknak, mert ambár el-légyen is felesége ar-
ról hitette, hogy férje éppen nem vétkezett
azon dolgokban, mellyekbe magát gyermeki
tsekélyfégből bűnösnek lenni kiáltja: mindazon
által az illyen erőtelenféget nehezen szenvedi,
's benne háborúfágot téfzen. Az illyen nemű
férjfiakkal igen nehéz leszsz bännod, mert
ezek

ezek azok az áttatlan eszelők, kik tselekedeteknek nem okai: ők lármáznak szegények, követni kívánván mindent, mit másoktól hallanak, és soha sem gondolkoznak rólla, hogy feleségek, vagy mások is arról, mit ők beszéllenek, mit itélhetnek. Ha ilyen férjnek hatalmába esel; tsak szenvedd hibáját mert valahányszor dorgálsz, mindenkor fogadást térszen előtted, hogy a' tiltott dologban ellened soha többé hibázni nem kíván: de mihelyt szemeid elől ki mehet, nyavalyás bangólagat azonnal újra kezdi, eszelősködik ellened, hozzá tévén még azt is esmerősséi között hibájához, melly szerént azokat kéri így szólván: de megne mondjátok a' feleségemnek, mert meg-vér. Illy nevetlleges együgyűségből mind a' te belső fájdalmaidat, mind a' maga haszontalanágát a' világ előtt kétferezessen ki fejezi. Ezek különben egyéb dolgokban ártatlan, engedelmes, és jó szivü emberek szoktak lenni, és mindent örömeit el-követnek, tsak azt engedjé-meg nekik a' világ, hogy ők minden vég 's éz nélkül a' mi elméjékbe botlik, ditsfekedéssel szabadon ki-beszélhesfélék. Lehet olly férjed-is, ki hozzád szeretettel, tisztelettel 's barátsággal fog viseltetni; de még is elég erős férjüi szive, 's áthatatossága lélsz arra, hogy tölled józan, és törvényes okok szerént mindenekben illendő engedelmefféget kívánjon, ki tégedet szeret, kívánágaidnak kedvez, és szeretetből,

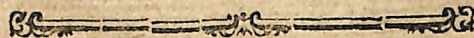
s' férjüi hivatalból mind néked, mind egész házadnak feje kíván maradni. Az illyen nemü férjüak első tiszteletet érdemlenek; ezek azok kik atyai kötelességeket esmérük, 's dolgákat házassági kötelességeknél félme nélkül böltsfefféggel, emberféggel vezérelhetik. Az illy tulajdonág természet szerént kemény, és áthatatos férjüi indúlatokat jelent, innen származik, hogy az illyen férjüakba néha keményféget tapasztalni, mert az uralkodás keményfég nélkül fel-sem is állhat. Könnyen meg-eshetne tehát benned, hogy egy illyen férjüt, kötelességének el-követésében természetnek gyengesége miatt gyakorta kegyetlennek lenni vélnel, de gondold-meg azt, hogy egy férjüt semmi hiba haszontalanabbá nem térszen, mint a' szüntelen való lágyfág. Az illendő keményféget azért férjüainknak a' természet adta, kiknek gyenge afzszonyokká, 's gyermekeké kellene lenni; ha férjüi keményfégektől meg-fosztattatnának. Illyen forsban igyekezz tsak arra vigyázni, ha találattik é oltán férjedben szelid engedelmefféggel, minek utánna valami előtte el-követett hiba ellen keményféget mutatni kéntelenített; és ha e' két dolognak igaz mértékét benne fel-találsz, tsudálsz ötöt, engedelmefféggel, szeretettel édesgetvén személyét. Vagynak ezen fellyebb megnevezettetek felett prédálásra, durvaságra, részesegeskedésre, 's fajtalan életre hajlandó termé-

mészeti emberek. Ezek már azok az állat k, kiket a' természet afzszonyi nemünknek kinjára büstüfába szül, és a' kiknek jobbi áfa, vagy oktattatása is életünknek halálos keferüfége. Nem kívánlak tehát azzal fárasztani, hogy egy férjünak útálatos formáját előtted rajzoljam, ki a' bor által emberi okoskodásától meg-fosztatván, mint valamelly le-verettetett okt lan állat, okádekjában a' földön hortyog: Nem kívánok azokról is szóllani, kik mint emberi természetünknek mostoha fajzása, tigris tulajdonfágokkal szarmazván, sem feleségeknak, sem gyermekeiknek kiáltásaiktól szánakozásira nem hozattatnak. Oly kegyetlen ostorai ezek az egeknek, mellyeket áldásfa tsak Isteni irgalmasság változtathat. Nemis reménylem, hogy ily férjünak hatalmába eshes, mivel ezen bűnök az emberek között igen hires, és esmeretes hibák szoktak lenni. Ezen természetnek rémitő tsudáival edgyütt örizkedj azoktól is, kik emberféges, és jó-szivűek ugyan, de a' világi életnek módját fel-nem vehetvén, házfantalán költfégbe, prédálásba, pompába verik magokat. Ezek azok, kik szereztfétlenségeket előre sem nem láthatták, sem nem érezhetik, és szüntelen reménylve mindenkor kárt tesznek, szereztfétlenségeket pedig tsak akkor érzik-meg, mikor már annak el kerülése többé hatalmukba nintsen. Mitfoda gyönyörűség volna osztán ferjednek jó szivében, ha annak

nak vigyázatlanfága, 's élhetetlenfége miatt bün nélkül utófsó nyomorúfágra verettetnél. A' halál, és gyalázat mindenképpen kínos, akar vigyázatlanfágból, akar kegyetlenfégből szarmazzon.

Törvényeket kellene továbbá elődbe adni, hogy a' házaflágra leg-érdemesebb ifjakat miképpen esmerhésd-meg; de kitsoda volna ezeknek esmerésére elégféges? Ha tudományod, nemes érzésed, és szarmozafod vagyon, mellyekkel a' világban fok nemü dolgokat tapasztaltál, elkerülheted fok ifjak gyengesefégenek veszedelmét; igyekezz az emberi szivnek esméreretiben elő-menni, tanulj emberi módón érezni, gondolni, m lly nemes tulajdonfágokra tsak vizontagfágok, 's szzenvedések által vezéreltetettel, hol mindenütt Isteni gondviselésnek ajánlad magadat.

IV. LEVÉL.

EI-tökéltt szándékkal vagyok ezen levelemben, azon köteleffégedről irni, mellyel házad-népéhez, gyermekeidhez, 's tselédidhez fogsz tartozás képpen viseltetni. Leg-első gond

dod a' légyen, hogy magadat házadnak igazgatófában kedveffé mimódon tehesd. Egy ízép aszszony, kellemeteffég nélkül, hafonló a' festett képhez, mellyben lélek nintfen. De honnan végyen aszszonyi nemünk törvényeket a' kedveffégnek meg-szerzéfere; e' kints tsak természet által osztogattatik: a' kitől ezen édes Anya, édesgetéfeit meg-vonta, az, akarmít követett el, személfyének tökélfetteffére, mindenkor kellemeteffég nélkül maradott. Részfefé kell hát előfször a' természet ajándékainak tétettetni, ha tanulás, szorgalmatoffág, és mesterfég által magunkat nemessíteni kívánjuk. Ellenben, hafzontalanokká lennének bennünk a' természetnek kedvezéfei-is, ha azoknak ki tífztittáfokra, 's fei-emelkedéfekre femminemü szorgalmatoffággal és mesterféggel nem élnék. Ez okon, nintfen olly természet ajándékaival tellyefült emberi természet, mellynek a' tanulás tapasztalás, 's józan okoskodásfunknak oktatáfai szükfégeffek ne volnának. Igy osztán természet és mesterfég edgyütt téfznek az emberből olly teremtéft, melly nemes tulajdonfágaival a' közönfeges dolgokat meghaladván, máfokat személfyének tsudaláfára, 's szeretetire húz, személfyébe pedig angyalokhoz közelit. Nekem úgy tettik, ha hozzád való nagy anyai szerelmentől nem vakittatom, hogy származáfodhoz a' természet kedvezéffel vifeltetett, melly kedvezés eredet szerént való ér.

demeidet benned szülfvén, nagyobb fel-emelttetéfeire, töllem a' neveléfyek oktattatáfait kívánja.

Serény vifgáloást kívánok továbbá tenni azon dolgok körül, mellyek egy ifjú aszszonynak személfyét háza népe között kedveffégre, 's tífzfeletre vihetik. Olly tudomány, mellyből az egész világ előtt való kedveffégre magadnak példákat vehetfz. Tudom hogy a' természetnek elfő kellemeteffége szépfégbe határoztatik; Édes, és keserves ajándéka ez az egeknek, melly szerentfere, 's veszedelemre illendő sebesséffgel vezet. Szerentfés egy olly személfy, ki nemes erköltsel, 's bölts lélekkel birvá; teltével-is szép lehet. Azért mondom ezt, hogy a' testnek szépfégét egyedül soha sem boldogfágnak, sem szerentfének, sem állandó kellemeteffégnek ne végyed. Gondolod e', hogy házad népe tsupán tekintetednek és testnednek szépfégeért, búmorodnak lármázó mordsfágát, szüntelen oknélkül változó indulataidnak rendetlenfégeit hosszfas idők alatt békeffeges türéffel, 's örömmel vifelné? A testnek rendfége leg-elfő része a' tettzésre való érdemeknek; ezután következnek a' tselekedetnek kedveffégei, mellyeket ha e' világ magad vifeletiben fel-nem találhat, rád un, magadnak hágy. Sok aszszonyt láttál kevés szépféffgel tselekedeteinek nemességeért tsaknem közön-

fégeffen szerettetni; és ellenben fok kevély szépegeket találhatz köztünk, kik megvetésben, 's el-hagyattatásban élnek, mivel magok vifeletivel érdemefekké, sem nemefekké magokat nem tehetik. Mindenek felett vigyázással légy arra, hogy tselekedeteidnek befő okait soha se gyermekekednek, sem egynek is tseléceid közzül ki-ne jelentsd. Ezen okokon ne értfed gazdafágodnak munkáit, mellyeknek okait nyilván-valókká kell tenned azért hogy azok által házad nepe bölts rendeléseidet távol-létedben is követni oktattathasson. Ezekben azért nem hogy titkos nem lehetz, sőt még tanítóvá kell magadat tenned. Más természetü eszközök azok, mellyekben tsupán tsak a' magad szivével tanátskozhatsz, és a' mellyek, semmi egyéb tzélra nem dolgoznak, hanem tsupán tsak azonn munkálnak, hogy önnön személyedet olly nemes tselekedetekkel mimódon öltözteszék-fel, mellyek annak mind parantfolásban, büntetésben, mind pedig engedelemben, 's jutalmazásban egyenlő kedvességet adhassanak. Ez olly titka legyen szivednek, mellyet sem férjed, sem barátod, sem testvéred, sem én szájad-vallásai által ne tudhassanak. Gondolj réá, hogy a' személyszerént való maga viselésnek, hányféle törvényei vagynak, mellyek szerént ő a' leg-fontosabb, 's nagyobb dolgokról, a' leg-kissebb tselekedetekre is ki terjeszkedik. Mindenszó, minden

mozdulás húzhatnak magok után kedvet, vagy kedvetlenféget, Mi lenne tehát abból, ha tőrednek meg-mondanád, hogy te így vagy amúgy szántszánlékkal tselekezel, és beszélsz mellyel tsupán néki kívánsz tettzeni? Tudodé, hogy a' kellemetességek természet-szerent-valóvá kell lenni; azért, ha ezek eránt titkádat ki-valanád, minden tselekedetedet mesterfégeknek vennék; 's a' szép dolgokkal is magadat nevettesseggé tennéd. Vigyázz másoknak magok vifeletire, mellybe igyekezz azt követni mit rendesnek, szépnak, kellemetesnek, és természet szerént valónak lenni tapasztalsz; olvass könyveket 's lásd ott is, mit tésznek kellemetességgé; de ne mond soha senkinek hogy e' vilagon magadon kívül valakit még követesz. Ha tselekedeteidben más náladnál kellemeteseb' személyeknek szokásait észre vészik is. hágyj azokról szabadon itélni, és ne mond soha, ha tőled származnak-é egyedül azon tselekedetek, vagy másoktól vetted; elég az, hogy azokat te is természet szerént követted-el erőltetés nélkül, mellyel magadat kedvessé tészted. Ha így a' szép maga vifelet benned önként foj, minden azt gondollya, kik között élsz, hogy te úgy vagy oktattatva és születve. Maga sem tudja, azt mondják rólad, mely igen kedves tulajdonágai vagynak; akár testével mozdúllyon, akár halgasson, álljon, beszélljen, mosolyoglyon, vagy szomorkodjon, mindenképen

kedvefféget mutat, hol tiszteletet, hol nyájasfágot, hol halgatáit okozván azoknak, kiktől környül vagyon vétetve. Illyen igaz az, hogy egy nemes tulajdonfágú affzonynak kedve s' kedvetlenfégetül egész házának nyályaffága függeni szokott.

Vagynak ugyan ollyan személyek, kik a' természetül szelideden s' ártatlanül születvén, minden mesterfég, tanulás és okoskodas nélkül tselekedetoikben kellemetesek, mely szerentféjekben leg-kisseb' mesterféggel sem élnek, s' nem is élhetnek azon okon, hogy annak megtanulására talám sem alkalmatoffágok, sem tehettfégek nem vólt. Az illyen származás különös yereffégnek tartathatik. Ha illyen származód vagyon, és nintsen elégféges értelmed annak kelleffégeit mesterféggel nagyob' fényeffégre vinni, maradj a' természetnek első munkájában; de ha vigyázással s' okoskodással annak tulajdonfágait nemesebbekké teheted, elkövetésére igyekezz. Ne oly mesterféget szerezz magadnak, mi tsupa erőltetés, s' a' természetnek kellemetesfégeit meg-fojtya, nem mutathatván ofztán magában sem szépet, sem hasznót, mivel benne sem természet szerentvalófág sem hizelkedő mesterfég nem tetfzik. Ollyan mesterféget kel tanulnod tsak, melynek természet szerint-való gvakorlása nem mesterfégetek, hanem véled született anyai tulajdonfá-

fágokat mutatfón; és ha tapasztalod, hogy a' tanúlt dolgokat származódnak fundamentomában de-nem plántálhatod, hogy azok ott önként virágozván, gyümölsötök hozzanak, mesterfégre ne törekedj. Nintsen az emberi társasfá ban nevetffégefes' maga-viselet, mint az olly személyek mutatnak, kik természeti tulajdonfágoknak minémüffégeből ki akarván vetkezni, másba bújnak, melynek követésére elégféges erejek nintsen. Úgy gondold ezeket, mint egy oly személyt, ki a' maga ruháját megúálván el-veti, meztelen hagyja magát, és más szob' köntőshöz kap, melyet magára húzni erőlködik ugyan, de végben nem vihet, mivel testéhez nintsen szabva. Lásd-meg továbbá mi történt véle, oly személyé tette magát, ki szüntelen küzfködik, hogy tzifra ruhába öltözheffen, de örökre meztelen marad; mert edjik tagját fedezni kívánván, a' másikat meztelen hagyja. Néki úgy tetfzik, hogy tzifrán vagyon, öltözve, s' tselekedeteivel nagy gögöfféget mutatván, tsudálkozik azon, hogy körülötte minden embert nevetni lát. Távoztassad az ily hibát; mert ez az a' gyengefég, mely az embert oly tsudálatos forsba helyezteti, melyben mások rajta a' izánakozás miatt nevetnek. Ha akarff valakit követni, természet szerint kövesd; de jegyezd-meg, hogy még is e' világon oly személyre nem találhatff, kinek tökéletes követésére természeti tulajdonfágaid

gaid elégségesek legyenek. Magad viseletinek nagyobb részit, mindenkor a' magad születéséből kel ki-tsinálni, és az osztán, mit másoktól szerzesz, ennek tsak tördalékja. Tsak olyan színt vegyél-el tehát másoktól, mely a' te színeddel meg-egyez; különben, a' véled ellenkező tulajdonságokkal olyan formát tsinálnál magadnak, mint egy igen fekete ábrázatu ember, ki magának szöke szemöldököt festene. Végre láthatod, hogy az ember önnön tulajdonságaiból soha le-nem vehetkezik, tsak igazíthatja, ronthatja, vagy fokozhatja azokat másokból. Vegyél te is mások nemesei tulajdonságaiból a' magadéhoz, mellyek a' tiédnek formaival és színeivel egyeznek; de azokat tulajdon érdemeiddel el-kevervén, meg-ne mutasd újjal soha senkinek e' világon hogy mellyiket szerzed, és mellyik a' magadé. Nézd-meg a' fok vendég haját, mellyet valogattok, s' természet szerént való hajatoknak színéhez alkalmaztattok; nem arra kényszerítitek-é szüntelen a' haj tsinátot, hogy azon vendég hajakat fejetekre hajatokhoz meg-ismérhetetlenül alkalmaztassák. Miért tselekszitek eztet? Kétség kívül azért, hogy hajatoknak pótolásában lopástokat a' világ előtt természet szerént valóvá tehesstétek, mely szerint a' világ azon dolgokat, mellyekkel magatokat ékesítitek, véledek származott ékesítégeknek, és nem tolvajul költsönözött dolgoknak esmérje. Lásd; illye-
nek

nek a' belfő tulajdonságok is; igyekezz azért minden költsönözött dolgot benned önnön természettedé változtatni, hol munkádat tsak egyedül magad, és senki más rajtad kívül ne láthassa. Léshetnek ugyan oly éles elméjű férfiak és asszonyok, kik titkolásod ellen is mesterlőgedbe be-fognak látni; azok lesznek ezek, kik magok is egyenlő dolgokban mesterkednek; ártalmaktól mind azonáltal nem félhetsz; mert ha egyszer magad viseletiben természet szerént való kellemeteliséget mutatsz, akar hunnan szerzett légyen is az, tsak szerettetni fogsz, mert igaz az, hogy a' jófágot, tsak jófág követheti.

Lehető dolog volna talám, azt mondhatnád itt egy természettel tellyességgel rosszul származott személynek a' leg főbb születesnek követésével magát jófággá változtatni? Soha ne hidd ezt; mert ez az a' dolog, mellyre mondani szokták, hogy a' holló feketéségét, 's a' hattyú fejeifégét meg-nem tagadhattya. Lehet a' kis jót fok jóvá tenni; lehet száz forintból ezeret keresni, de semmiből nem származhat valófág; és a' hol tsupa gonosz vagyon, ott jófág jó nélkül nem teremhet. Olyan volna ez, mintha a' szelid plantát égetetlen mézbe ültetvén, allyát vízzel locsolnád, hogy ne-vekedjen, és ujjúljon. Próbáld-meg a' természettel gonosz embernek jó tulajdonságokról be-

beszélhni, 's saradtágnak hasonló hasznát fogod látni. Ebben áll a' kellemeteflegnek tükös mesterfége. Szükséges volna továbbá tudnod, hogy mitsoda tselekedeteket köveks el; mellyek személyedhez idő, és alkalmatosság szerént házad népére való nézve kedvezéssel legyenek. Alig gondolhatom-ki, hogy e' részben néked mit írjak. Van az emberi természetben valami szarmazás által személyhez ragadt érdem, és olly ki magyarázhatatlan kedvesség, mellyet sem tanítani, sem követni, sem másoknak által adni nem lehet, önként terem magától, szabad gyümöltre a' természetnek; nem tudjuk mitsoda, 's honnan jön tsak esdekünk azon személyekre, kiknek birodalmában vagyon. Ez a' meg-foghatatlan kellemetesség, melly a' tekintetnek nemesi formát ad, a' tselekedeteket illendökké, rendesekké tévzi, 's az embert nemessé kellemetessé, érdemessé tévzi, együgyühez böltsöz, alsó, köz, és fő rendekhez egyenlően tudja nyájjas szelidségének méltóságot alkalmaztatni, a' leg-közönségesebb beszéd, 's tselekedetek is különöfökké, 's nemesekké változnak általa, mellyék benne igen könnyüeknek és rendeseknek tettezenek, de másoktól még is el-követhetetlenek. Mitsoda adhatott valaha valakinek tsupa oktással illy nemes érdemet, hogy a' természetnek hatalmát mesterfégével fellyül haladhassá? Az emberi szarmazás némelnyekbe hibáját, némelnyek-

mellyekbe pedig kellemetességit kívánja mutatni; boldogok azok kik ez utolsó rendből lehetnek.

Eddig személyednek belső tulajdonságairól elmélkedtem; de végre rövideden meg-kívánom mondani, hogy egész házadnak gondvileléfésben külfő és nevezetes kötelességeidre való nézve minémü vigyázással légy. Jegyezd-meg hogy soha tselédeid között tsak edgyiket is arra elégséges ok, és alkalmatosság nélkül meg-ne fedd, 's annyival kevésbé büntesd. Az emberi teremtsők noha sok tévelygők, 's esztelen alatsónágok alá vagynak is vetetve, mindenkor józan eszközök által kívánnak vezéreltetni, úgy hogy nintsen közöttök ollyan tudatlan ember, ki ha észből nem is, legalább szívének fájdalmas érzései által, méltatlan szenvedésének esméretire ne hozattatna. Mihelyt ő továbbá lelki esméretibe arról el-hitetetik, hogy büntetésedet nem a' maga hibája, de tsak szeles indulatod 's mordságod miatt szenvedni, szívéből hozzád vett tiszteletét elveszti, 's végre ha ellene ok nélkül nyughatatlanokodni meg-nem szünsz, szidalomra, vakmerőlegre, 's rágalmazásra fakad-ki elened. Tudd meg pedig hogy a' tselédnek serege olly tsatorna, mellyen a' házi Gazda aszszonynak bibái, és erőtelenségei rejtek házaiból, hol azokat fedezgeti, a' közönséges világ eleiben ki-

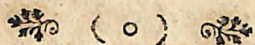
ki-folynak. Minden tselekedetedet józan, és meg határozott okok szerént intézzed-el; szoktassd magadat valóságos férelmek által megindulni, és az arnyékot valóságnak nem nézni. Cseléded erőtlenségeihez a' kisebb dolgokban békelességes-tűreffel, 's előtted vigyázatlanságból meg-egett hibájokra mosolygó engedelmességgel viselteffel; ha pedig azok valamely alkalmatosságban szembe tűnök, tégy hathatós feddést ellenük, hol keménységedet szüntelen az emberiségnek józan törvényeivel mérfeleljéd.

Mutass előttek idő és alkalmatosság szerént nyájasságot, szólj hozzájuk mulatsággal; de után az illy magad le-botsátkozását annak idejében méltóságos tsendésség köveffe, ezekkel mutatván hogy nekik hibájokat büntetheted, 's jószágos tselekedeteket ismeretheted. Utálatban légyen előtted az árútatás, de meg-ne vedd ellenben azokat-is, kik önnön szerentféjekhez 's hozzád való iadulattól valamely tselédednek titkos gonoszságát előtted fe-fedezik. Benned kell továbbá azon erőnek lenni, mellyel a' tsupa árúlot a' hiv szolgától különböztetheted.

Házadnak egész gondját állandó rendben végyed, 's azt tselekedjed szolgálóid között, hogy azok között egész nap ki ki a' maga által meg-határozott kötelességében mint az óra

kerék úgy forogjon. Tedd magadat osztán minden tseléd kötelességének rúgó tollává. Ugy hogy kötelességekben mindnyájan te általad lelkesítettvé; nagy erköltséid, házad népének minden tagjaiban kiteffének. Légy izorgalmatos láрма nélkül, viselj szelid tsendésséget magadban, de soha komorsággal épével, és el-fajúlt indulatokkal házad népet ha lehet ne terheljed, tsupán kedvetlenségednek ki mutatása elég légyen annak büntetésére. Ha pedig javadba olly férelmet tesznek, melly igen érzékeny és kemény feddést érdemel, annak fájdalmas büntetését add által férjednek; meg-gondolván azt, hogy a' melly keménység egy férjében dicsértethetik, az egy szelid erköltsü aszszonyt, bár méltó okból fojjon is, meg-gyaláz.

Mit szóljak gyermekeid eránt való kötelességeidről, mellyre természet és religio által kell oktattatni d? Ezek lesznek fáradsággal minden gondodat fordítottad. Terjeszd ki réájok édes anyai szeretetedet, és tsak azonn igyekezz, hogy erköltsételességeket meg-látván, azoknak illendő büntetésére szereteted miatt benned elég keménység maradhaffon. Tudod, hogy a' természet mindent ellenkezésekkel kevert öszve, hogy magát ezen törvény által fenntartassa. Mitsoda állatnak adott több édes-

édefféget mint a méhnek, mellybe mérges fülánkot is helyeztetett; így edgyik részit édesféggé, 's a' másikat méreggétette. Így tettzett az örökké való Isteni gondviselésnek is legfelsőbb hatalma által teremtetett emberi nemünknek, forfát meg-határozni, keménységünket lágyfággal, 's gyönyörűségünket keferűfégekkel el-keverni. Így tselekszük az Isten ki bennünket büntet, hogy jutalmazhasson. Ő részszerezént igaffág, 's keménység, rész szerezént pedig irgalom, és szerezet erántunk. Tanuljad néki dicső képit nemes munkáiban esnuérni, 's veghetetlen tulajdonságainak arnyékait a' mennyibe halandóságodnak ö hozzá képest való femmisége engedi követni; hogy a' te szivedis tehát gyermekeid eránt felére igaffág, keménység, felére pedig édeffég, engedelem, 's szerezet légyen. Egy szóval; légy dicső emberi teremtés, 's örök Istenednek képe.

V. LEVÉL.

Minekutánna házad népéhez való köteleffégedet tanultad, szűkfég a' közönséges világi társaság eránt való köteleffégedről is gondolkodni; mert fokakba nem tselekedheted

azt

azt mint afzszony, a' mit mig léány vagy elkövethetsz; elle ben fok dolgokban leszliz szabadságod mint anyának, mellyek most tölled tiltva vagynak. Minódon viselje magát egy ifjú Afzszony e' világnak piatván, hogy magának állandó szerezetet, 's tiszteletet szerezheszen? Hányféle módon futják e' veszfélyes pályát, hányan vesztenek, és nyerneken benne? Nézd Dóriát, ezt a' finnyás gögöft a' világ elörré mitsoda indulatokra ragadtatik, hogy képzelt dicsőffégenek szárnyain repülheszen. Öltözéttin annyi szagot érzesz, a' mennyi nemű vitágnak ki-fatsart leve egy királyi városban tállatathatik. Rófa bokrok nőnek-ki kebeléből, mellyeknek árnyékában ki-szegezett mellyét nyugtatja; testének mozdulásai hol badgyadt szerezetet, hol sebes vidámságot mutatnak; most kiált, most fáradt szavakkal beszéll; a' melly dologra ebbe a' szempillantásba esdekett, másba ahoz unalmát mutatja; néha az idegenekhez is úgy viseltetik, mintha régtől fogva mindnyájokat esmerné, néha pedig azokhoz sem mutat esmerettféget, kikkel edgyütt nevedkedett. Állandó se magához, sem másához nem kíván lenni, szüntelen való henyélesbe, és változásba vagyon; egyszerre mindent látatik kérni 's meg-vetni. Alig vólt valami dolog kevés szempillantáf kig kezében, hogy azt unalommal magától el-vetette, noha annak meg-nyeréfféért ez elörré számtalan fohászkodásokat tett. Kíván-

D

ja

ja hogy az egész világ ötet egyedül szerezte, 's minden férjfiú, öreg, középszer-életű, ifjú, és gyermek lábánál efedezve sőhajtozzanak szemelyére, mit ha szeretői körülötte el követnek, azonnal finnyás unalmat mutat, nézni sem kívánván reájok. Mint a' nyári lepke virágról virágra szüntelen lebeg, mind addig meg-nem határozván hol maradását, míg ötet ideje burrokba nem öltözteti, mellyet csak a' koros idő, vagy a' vénfég hozhat-el; az ilyen személyek közönféges világi társaságunknak komédiáistái kikre katzagnak, tapsolnak, 's bennük gyönyörködnek ugyan, de személyeket nevetéssel fizetik. Ne hidd hogy ezekhez a' tökéletes férjfiak állandó szeretettel 's tisztelettel viseltethessenek, banba, 's nyájjas gyermekeknek tartják őket, kikkel ideig örömeit nyájaskodnak, de véllek valóságos köteit nem tesznek. Nem is lehet egy megélemedett férjfiúnak egy olly gyermekkel barátságos szövetségre jöni, kit nyájjaságában karjaira vevén gyönyörűséggel tsókolgat, de ha hivatalának ideje el-érkezik, gyermeki játécai kozzá le-tévén bár sirjon is utánna, minden fájdalom nélkül el-hagyja.

Ismerheted Duzát, ki maga viseletével Dorriának épen ellene vagyon tettetve. E' házának falai közzé bé-burkozván a' napnak világosságát-is félve nézi, az emberi társaságban

való lételt büntetésének esiméri; neimes és tisztefféges férjfiaknak társaságát kerüli, magát tükön rejtegetvén szolgálóival edgyütt dolgozik, a' közönféges dolgokról semmit nem tud, lenkit sem ragalmaz; sem dicsér, egyedül magának él a világban, és ha néha házának tiszteffége, vagy valamely atyafitú vendégfég, hová hivatalos, és közönféges asztalhoz vitetik, maga viseletiben és szemelyében ollyan, mint a' maganosságban való ijjedés, 's magát szüntelen rangató felelten. Jó a' maga dolgában, de vad az emberi társaságban, és mind addig lantzokon láttatik nyögni, valameddig a' társaságból ki-nem izaladván, ismét szobáiba nem burkozhatik, hol, mint vad állat, a' maga tsapafain 's ösvényein, hol tsendesen fufogva, hol fel-szóval zúgolodva, alá 's fel bátorlással jár.

Tekintsd-meg *Liciát*; ő ellenben soha sem tudja magától mit tsinállyon; ha othon van, egymás után következni szokott köteleffégeit jó kedv, harag nélkül, csak tsupa szokásból zivelen el követi, s'véle nem dűsekedik. Akár othon, akár má'utt légyen, idejét panasz nélkül egyenlőül tölti; a' mi eszébe jut ártatlanul ki-mondja; ha más dicsér, ő is dicsér; ha gyaláznak ő is gyaláz; egy szóval köteleffégé ek esiméri mind azon dolgokat el követni, mit szemelőtt mafoktól vége vinni lát, és oly igen

ártatlan, hogy szerentféjére soha sem tudja meghatározni, melyik tselekedetével hibáz, s' mellyikkel tézzen jót. Az ilyen természetű afzizonyok e' világban csak lehetnek, élnék, s' a' hová másoktól tafzittatnak, békefféges türesfel ott maradnak. Vagynak ezeken kívül (mert ezek a' ditföflégről nem-is álmodhatnak) olyanok, kik tupa szépségbe ditsekednek; mások gazdafagban, többek tudományban keresik közönféges tiszteletüket, Akár egyik, akár mások követteffen-el jó móddal, mindenik betsületet húzhat maga után. Igyekezze ezek között a' világnak közönféges tárfafagában mértékletes nyájaffagot, szelid kedvet, nemesi tüzet, s'oly tsendefféget idő szerint mutatni, mely belső erköltseidnek tsendefféget szemeidre festvén, nagy tulajdonfagaidnak méltófagát homlokodon, s' egész tekentetedben mutatassa. Akár nagyob', akár kisseb' renden lévő személy légyen, ki személyed erant leg-kisseb' tiszteletet mutat, azon szempillantásban légy érzékeny arra, s' fizess neki annyi betsületet, mellyet személyedhez ki-jelentett tiszteleti erdemel, és ha lehet, jófagának szelid hálalásfával haladd meg az ő szivefféget, hogy a' betsületben mindenkor inkább te gyözz, mint gyözetteffel. Tapasztalod, hogy minden ember örömeit fog személyedhez szolgálatot mutatni, tsak arra vigyázz, hogy szem ermes köszönéfed, s' érzékeny hálaladatoiffagod soha feletteb-való ne légyen,

gyen, mely tégedet nevettfégeffé tenne; mert a' feletteb'-valófag minden dologban unalmat, és meg-vetést szül.

A' szabad dolgokban tsinálly magadnak olyan nemű beszédet, melynek folytatásfával a' teffék ki, hogy szived azoknak, kikhez beszélfesz, nyitva vagyon: úgy látzfzik ofztán mindennek, mintha egyenesen menne szivedhez, mely tsupa nemeffé, szelidfé s' nyájaffag. Ekkor fognak ofztán igyekezni a' könnyen meg-nyert szabad dolgokról szivedbe a' titkos dolgok közé férni: de tselekedjed aztat továbbá, hogy valamennyifzer a' határon túl ofstromot tézfnek ellened, vagy igen nyájas tréfával, melyben józan értelem légyen keverve, vagy hitelen tsendefféggel felelfegsz. Egy szóval, szived körül esdekő vendégeidet kertedbe, udvarodba mulattasd szabadon, légy ott hozzájuk igen nyájas; de rejtek szobáidnak ajtain őket be-lépni soha se engedjed. Mindenkor fognak nyájaskodni körülötted, és szived belső részeinek meg-nyerésében szüntelen fáradván, személyednek állandó tiszteletivel múltak-el körülted. Jgyezd-meg, hogy az emberi természet unalmat szokott az olyan dolog erant mutatni, mellyet fenckitül fel-forgatván, minden részeiben meg-láthat, s' meg-esmerhet, tsak szükfé az ofztán, mi bennünket az ilyen eszközközöz köti. Olyan dolgokra esdekik az

ember haláláig, melyekben rész szerint győnyörködhetik ugyan, de tökéletes szabadságra soha sem mehet. Ne tégy, ha végbe viheted, soha senkinek személyn ragalmazait, az az, ne vádolly senkit olyan hibával, melyet ő elnem követett; de azért a' valóságos hibáknak esmerettségéül vak buzgófégből meg-ne foszd magadat, tudván azt, hogy a' kik e' világon e' részben elmés ítéleteket s' vizsgálásokat nem tehetnek, ostobáknak tartatnak, s' valósággal azok is, a' mire mindenek felett leg inkáb kérelek, az, hogy a' természetnek nyomorúságú vagy hibáját, sem bődög sem bődögatlan személyben soha tsúfsággal ne illeszed; mert ezen tselekedet a' Religio, emberfégb, s' nemes erkölcsöknek törvényei-ellen mint egy szentfégb törés lenne. Az erköltitelenfégbnek makats és goromba hibái ellen mutafs meg vetést, vagy halgatással, vagy mosolyodással; de a' természetnek hibáján enged szivedet illetődésre s' szánakozásra hozattami. Egy szóval vigyázz mind azon tselekedetekre, melyek a' józan okoskodásban, szelidségben s' emberi igaz tiszteletekben ilendőfégbeknek tartatnak. Vig kedveddel soha ne mutafs szeleffégbt, hanem mértékleteffégbkérje nyájasságaidat; öltözetteddel kövesd a' közönséges szokásokat; de azoknak változásában rend-kivül-való ne légy. Mutafs mindenkör mértékleteffégbt ott, hol mások felettébb valóságba tévelyednek, s' érdemeld-meg a' férj-

férjfiak tiszteletit azzal, hogy dolgaiddban szüntelen áthatatos maradván, minden állapotnak igaz mértékében maradj. A' szépfégre tsak annyiba támaszkodj, a' mennyibe aztat józan okoskodásoddal, s' nemes tselekedeteiddel lelkesheted. Tudod, hogy ez oly-érdem, melyet tölünk az idő hamar-el ragad; az erkölcsöknek kellemeteffégb pedig oly dolog, mely tiszteletünket hajlott időnkben is fel-tartván, kivánt védelmével személyünket koporsónk szélégb kiféri, kényszerítvén azokat, kik esmerettségünkben vóltak, hogy halálunk után sirunk szélire könyveket hullassanak. Ah! kedves leányom, hid'-meg nekem, hogy tsak belső érdemek azok, melyekhez a' tisztelet ragad, és a' melyek által halandó tárfaink állandóú hívfégbünkhöz lántzoltatnak.

VI. LEVÉL.

Szivemben érzek egy indulatot, mellyről neked levelemben írni kívánok: ez a' barátság. Nem lehet fel-tennem, hogy ha nemes szived vagyon, e' világban barátság nélkül élni kívánnál; de különbben is ezen érzésnek olyan gyönyörűfégb szokott lenni, melyet vad,

és bűny indúlátú emberek nem tudhatnak. Az ig. barátság, a leg. érdemesebb emberi fiz. nek tulajdona szokott lenni, Semmi dologban nem szükséges nagyobb vigyázással lennünk, mint baráti hívfégünk tárgyainak választásában. Ha egyszer valakivel igaz barátságot kötöz, soha abba fájdalmas és kínos felek nélkül szakadt nem tehetöz. Ezen veszély okozza, hogy barátidat minek elötte szemadra ki-választottad, Caractereknek, és fiz. veknek belfő részeibe, ha lehet olly tökéletesen meg esmerd, a' mennyire nekik esmértet-niek lehet.

A' közönfeges emberfének törvényei szerint minden hozzád bűnyeres személyhez mutathatöz valamely barátságos indúlátokat, mellyekkel a' közönfeges társaságnak tagjai egymáshoz szoktak köttetetni, de az ilyen barátságoknak neme csak emberi köteleffégből foj, és olly fizességet visel magában, mellyel egy halandó több halandó társaihoz mintegy felebaráti fejezetettel köttetik. Ezt el-kell azért követned, hogy emberi köteleffégedet mindenkérint meg-tégyed, és ne csak éppen barátidtól, de idegenektől is kedvelteffől. Nem ilyen barátság az, mellyről neked szöllani kívánöz; ollyan fizibéli kötéit értek, melly hívfégedet ez vagy amaz érdemes személyhez igazán és állandóul lántzolhattya.

Meg-

Meg-kell visgálni, mitsoda dolgok légyenek azok, akar erköltsben, akar testben mellyek két szívet el-szakadha atlanul egy más hívfégre hozhatnak. Kibe gyönyö-kédhetünk leg-inkább? kéttfég kívül annak személybe, kinek gondolkozásai, arzéfei a' miénkel csak nem mindenekbe egyenlök. Valahol ő érez továbbá, én is ott érzek, a'hol ő gondol, én is ott gondolok, 's mindenekben majd úgy mint ő. Így találja-fel edgyik ember magát a' másikban, melly dolognak története a' kéttjök közt meg esett elegendöz esmerettség után el-multhatatlan barátságot szül. Egy ilyen személyvel köteit téven, mindenkör azt gondolja az ember, hogy csak magával szövetkezik, ki magát másban látni mindenkör örömmel kívánja. Nem következik ezek szerént, hogy a' barátságoknak választásában még is meg-tsalattatásunk ne történne. Sok személyek, sok ideig úgy mutatják magokat, mintha csak gondolataink, s arzéseinktől vezéreltetnének, kiknek még ezen túl szépségek, rendes maga viseletek, vagy valamely talentomaik által meg-vakittatunk; kedvezünk nékik minden ishető módon, el-bittük hozzánk vett örökös hívfégeket, ök pedig reménylett prédájokat nállunk meg-téven végre idegenféggel távoznak-el szeméinktől, 's ellenünk forgatják fegyvereket, mellyeket szükfégeknek idején jófag, 's barátságából kezekbe adunk, hogy véllék ellenfégeiket gyözheffék,

D 5

sze-

fzerentféjeket elő mozdithaffák. Ezek olly szemé-
lyek, kik ítéletem fzerént veszedelmef be-
bek, ás alacsonyabb lelkiük, a' leg meg-ve-
tettebb roszsz tévöknél. Nimsen a' nemeli szár-
mazásnak méltósága előtt el-vettettebb, 's fer-
telmelebb bűn, mint az ollyan árulás, melly
valakinek szívétői barátságának színe alatt lo-
patott-el. Ha valaki akar gyengeségből, akár
álhatatos emberfögedhez vett bizodalomból va-
lamelley személyére való nézve fontos dolg-
kat nálad fel-fedez, tartsd-meg azokat magad-
ban; meg-eshetik idővel, hogy ő üldözöddé,
ellenfögeddé válik, de te még is ellene védel-
met azokkal az eszközökkel soha se tégy,
mellyeket tölle még azon idökre vettél által,
mikor barátodnak esmérted. Az illy tselekedet
mindenképpen alacsonytság, mert ha gonoszfö-
géből szállott néked, miért akkor mindjárt a' vi-
lági társföagnak fel-nem fedezted; ha pedig azt
akkor akár személyének kimélléséből, akár
egyeb okokból el-halgattad, miért kelljen most
ismét haragból, 's indúlatból ki-kiabálni? Ez
éppen úgy esne, mintha valakinek nagy magá-
val dítfekedö emberfögből önként valamelley
szép ajándékot tennél, mellynek visszfa fizeté-
fével oíztán ötet egynehány esztendök múlva
üldözni kezdenéd. Azon tselekedetet, melly
által magadnak betsüilletet kerestél, 's fzerzet-
tél is, haszontalanfögra fordítanád, 's magad
sza-

szabad akaratjával kellene e' világ előtt gya-
lázatatoskodnod.

Ha az okos világ benned észre venné hogy
azoknak el árulásokra elégéges vagy, kik
hozzád bizodalomóul mint barátok szöllanak,
soha többé a' barátföagi szövetföget semmi nemes
szívvel meg-nem szerezhetéd, kiki azt gon-
dolná; nem lehet e' személyel barátságot
kötni, mert el-árulta már egyszer egy olly ba-
rátyját, ki ellen tsekélyfögeért fel indúlván,
vélte szakadásba jött. Meg-esik, hogy okot
nem szölgáltatfz, és még-is sokan, kik hoz-
zád önként bizodalmat mütattak, tölled el-tá-
vozván hozzájök viselt jófögodat el árúlják, 's
ellened fegverkeznek. Illyen alkalmatöföfö-
gban, a' boszszú állás édes dolog, igállagnak
esméred öket is a' néked által adott titkaikkal
nyilván boszszúlni. Valamit e' részben né-
k d tanátsolhatok, abban áll, ha kérlek,
hogy soha ezt el-ne köveffed. Soha ne je-
lentsd-ki olly titkaidat valakinek, mellyeknek
ki-nyilatkozása veszedelmedet okozhatná; ha
pedig elég gyengeséget viseltél, egy illy fon-
tos d lgot olly személyeknek fel-fedezni, kik
idövel árulóid lehettenek, szenvedd békeföges
türellel a' magad hibájának büntetést. E rész-
ben tsak azzal haladhatod-meg öket, ha az ő
nálad visszont ki-jelentett titkaiknak el-rejtéfe-
ket magadnál továbbra is meg-tartod. Meg-ne
té

tvédj ezen okoskodásokban, és ne véljed, hogy azon személyek eránt is ilyen törvényeket kívánnék néked szabni, kik magokat barátidnak lenni meg-nem-esmerik, sem erköltséidhez bizodalommal nem viseltetnek. Az ilyenek eránt tsak az emberiségnek közönséges törvényei szerént viseljed magadat. Ha meg esmérsz olyan személyeket, kik akar titkon, akar nyilván szerentsédre törekedő igyekezetednek ellenébe szegzik magokat, ezeknek szándékokat, és sziveket minden módok szerént kívánd ki-tanúlni, és mint ellenségeknek minden ellened meg tett lépéseket hasznodra fordítani. Ezeket el-nem árúlhatod, mert ők szüntelen való árulóid, és akkor vagynak el-árulva, mikor rézedre veszedelmes szándékaikat észbe vészed, mellyeknek meg-tudásába hogy magadat védelmezhesd, köteles vagy. A mit azért valaki előtted még mint meg-hitt barátod ugy követett-el, azt ellenségeskedésének idejében ellene soha se fordítsad, hanem tölled lett elszakadásának szempillantásától fogva szabad léfszel minden tickos, és nyilván való tselekedeteivel, mellyeket azután el-követett, magadat ellene védelmezni.

Mind ezeket jól gondolóra vévén, által láthatod, mitsoda vigyázó és szemes dolog legyen valakinek barátságos kötésre lépni. Mellyre nézve, tartsd szoroffan ehez magadat, hogy

hogy semmi egyszer meg-tett szövetségednek el-rontására első indító-ok soha semmiféle személynél ne légy, ki egyszer akar nagyobb, akár kisebb karból dolgaidnak szoros esmeretlőgekre jöhet, és e' rézben szenvedjed inkább meg-tsalattatásodat, mint sem te tsalj. Vagy ne fogadj senkinek örökös hívséget, vagy ha ezt hozzá vett barátságod egyszer számárameg-tétette, soha arról utólsó lehellésedig le-ne mondj, hanemha szoros rabfágodból ugyan ő általa szabadittatol-fel, ki neked önként ki-jelentene, hogy akarmelly tsélsből légyen, de többé eddig hozzá mutatott barátságodat, és hívséges szövetségésedet tovább időkre számárameg-tartani sem akarja, sem kívánja. Ekkor szabaddá tétel tárgyád által, úgy hogy mihe-lyt eztet néked egyszer tudtadra adta, szabad vagy ha soha többet vele, akár mint kérne is annakutánna, baráttfágot nem szerzesz.

Vagynak olyan szövetségű baráttfágok, mellyekben tsak halál tehet szakadást; olyan helyen találtatik ez, hol a' két személynek egymással való szövetségé oly nagyon öfzve van fonva, hogy már továbbá fel-bomlást mind kettőjöknek veszedelmek nélkül nem szenvedne, sőt halálos szakadások nélkül fel-sem oldoztathatna. Sziv, lélek, betsület, köz javok egygyé lett nállok; mely által együtt tett kötéseket tsak halál szakaszthattya-el. Tudom hogy

hogy ilylen személyek akárkinek részirül is ke-
 vesen találatnak e' világban; de a' kik vagy-
 nak, azok egymáshoz örökös barátsággal, tisz-
 telettel, s' hűséggel viseltetnek. Végre meg-
 jegyezheted a' barátságról aztat, hogy ő töb-
 nyire mindenkor egyenlő-korba, sorsba, s' egy-
 máshoz hasonló természetű tulajdonfágokba szok-
 ta tsinálni. Ezek azért azon dolgok; mellye-
 ke ha állandó barátságot kívánsz szerezni,
 és személyekkel kel vigyáznod; külömben e'
 világon barátság nélkül éni nyomorúság; és
 oly magános el-hagyatás, melyben az em-
 bernek akármennyi javai légyenek, önnön ma-
 gán szánakozni kel; akár dicséretet, akár be-
 tsületet, akár vagyonekat nyerjek, mit téztek
 velek egyedül, ha nem látok körültem hív szí-
 veket, kikkel szerentsémnek örömét és vigasz-
 talát közölheffim? Sok terhei és rettegetei
 vagynak, igaz, a' barátságoknak, de gyönyör-
 rüléseket-is számtalanokat szül, és csak azt
 tselekedjed, hogy néki szentféget; sem tör-
 venyeit soha meg-ne tsallyad, tehát én foga-
 dom néked, hogy igaz barátot találhatfz. De
 akár igaz, akár hamis barátot gondolly magad-
 nak, igyekezz magadat mindenkor oly sors-
 ban tartani, mely tégedet oly dolgoknak el-
 követésére s' barátodnál való fel-fedezésére ne-
 kényszerittsen, mellyeknek ki-nyilatkoztatása ve-
 szedelmedet szülhetné. Munkáidban légy igaz,
 hív s' nemes; a'prob' gyengeségeidről pedig,
 mi.

minekutánna ezek meg-esnek, ha lehet magad
 is felejtkezzél-el, ne hogy azoknak e' ö-adása-
 val még barátodat is terhelni kívánnád. Így
 légy vigyázó a' barátságoknak szerzésében; de
 ha egyízer arra valakit érdemesnek lenni ta-
 láltál, s' örökös hűségére magadat fel-ajánlot-
 tad, hally-meg érte abban a' izémpillantásban,
 melyben le-verettegett sorsá ezen szolgálatot tö-
 led kívánnyá.

V I I. L E V É L.

Ezen Levelemben írni fogok néked a' má-
 sokról való ítélet tételről, vagy *Crisis*ről.
 Ez oly dolog, mely elmédtil nagy mesterféget
 és vigyázást fog kívánni. A' rosznak jótól va-
 ló józan meg-külömböztetését szoros és el-múl-
 hatatlan kötelességednek kel esmérned, Akár-
 mitsoda dolog történyen-meg előtted, ítéletet
 kel róla tenned; ha mások előtt nem is, ma-
 gadban leg-alab'; de sokszor közönfégesen-is
 kényszeríthetel értelmednek ki-mondására. Ab-
 ban áll tehát az egész mesterség, hogy ítélete-
 det-mitsoda móddal add-elő; A' jó erkölts
 minden bűn ellen útálatot mutat, a' tsekély
 hibákat pedig neveti. Kéntenítettik tehát
 egy

egy nagy értelmű és nagy szívű személy az előtte meg-történni szokot dolgok felől ítéletet tenni. E' részben mindazonáltal nem tanátsolom senkinek, hogy magának határ nélkül való szabadfágot végyen, 's minden felől vizsgálódásokat tévén, személyét egyedül az egész közönséges Társaságnak vetékedő-társává tegye. A' község, ha nagyon sebesfittetik, fene állatá szokott változni, és bár igazsága légyen is valakinék ellene, hatalma által meg-győztetik. Ez a' fok fejü tigris széllyel szokta azt szaggatni, ki magát ellene szegezi, azt felelővén, hogy ő önnön védelméért fárad. Teljes életedben arra reá vigyázz, hogy oly személyeket, kik náladnál fokkal hatalmasab' elméjük, s' tégedet értelemmel s' belső tulajdonságokkal meghaládnak, tsak ránkornak, vagy irigységnek erőtelenségéből nevettségre ne kívánd tenni; mert ezek olyan nemű orofzlánok, kik az apró állatokat azért hagyják körüttök nyugodni, hogy nagyobbakkal küzködnék: de ha valamely gyenge eszköznek alkalmatlanságát végre meg-unnyák, ellene fordulnak, s' egy tsapással ölvözve török.

A' józan és nemes értelemnek semmivel nintsen még e' világban nagyob' ellenkezése, mint az ostobasággal. Vigyázz ezen nyughatatlanfágodra, és ha lehet kerüld-el, hogy személy szerint való háborút ostoba gorombákkal

foha se kezdj. Ezeknek serege mindenkor a' nagyob' részt szokta ki-tsinálni, és ámbár ésszel nem, de fokasággal gyakorta győznek, és marafok osztán annyival keserveleb', hogy benne sem betsületnek, sem emberifégnak, sem böltséffégnak s' tudománynak törvényei nem lévén, mint a' dühös ebek, kimillés nélkül szaggatnak. Egy bölts férfiúban lehet oly hatalmas és alhatatos lélek, mely a' tudatlanfágnak tsapafai ellen magát meg-erősítheti, s' azokat érzékenységeikből-is ki-tagadhattyá. Az ilyen férfiú tsak tsupán maga hibáitól, vagy a' nálánál még erőfleb' lelkű emberek ül verettetetik-meg; de leány vagy asszony hizelkedhetik-e magának ily hatalmasággal? Tudod, a' mi életünknek tisz eleti millyen gyenge kényeség; akár tudatlan, akár okos rágalmázzon meg bennünket, mindjárt sebet láttatik rajtunk ejteni; meg-gondolván tehát azt, hogy te bölts és hatalmas lelkű férfiú nem vagy, igyekezz a' tadatlanoknak nyelvét el-kerülni, s' a' böltsékeknek ellened való fájdalmas *Crisis* okot nem zolgáltatni. Nintsen olyan emberi teremtés, melynek gyenge része ne volna, mit ő benne a' *Crisis* szokott fel-fedezni; ha pedig e' yizer gyengéjére tálnak, annál fogva ostromollyák szüntelen. Leg-nagyob' vigyázással légy tehát abba, hogy azon részedet, melynek benned leg-gyengébbnek ismész, mind idege

nek, mind esmerők előtt el-fedezni szorgalmatozással igyekezzél. Senki nem elégséges véle született gyengeségét magából ki-fizakasztani, vagy azt erőve változtatni; valamit e részben el-követhet, abban áll, ha azt el-takarja. Valahányszor valaki ellen *Crisist* tészel, igyekezz mindenkor, ha lehet, rajta ugyan azon részen valamely sebet ejteni, hol ő magát leg-erősebbnek lenni gondolja; mert e' szül tsak leg-tsalhatalanab' győzedelmet. Ha egy óra tsinalót azzal kívánnál fanyargatni, hogy nem tud harangot önteni, múlatni kezdené-magát költfégedre, s' azt felelné: valamely oly dolog nékem nem mesterfégem; de órát tsinalok. Látod, hogy az emberekben gyengeséget keresni ott, hol magok sem kívánnak magoknak erőt tulajdonítani, haszontalanfág. Visgáld-meg ellenben az órásnak óráját, s' leg-kegyeseb' munkájában tégy hibákat, egyenetlen rugót s' kerekeket elibe, tapasztalni fogod benne, meg győzettefét. Valahányszor valaki ellen *Crisist* kívánsz tenni, menny-el először a' gyengesége mellett, és ott kívánsz valamely tsapással erőteletniteni, hol magában leg-nagyob' erejét alkotta, és ha hogy ott scmmire nem mehethél, tsak azután kellene gyengébb' részéhez fordulnod, hol kevés ditsérettel győznél. Szorgalmatos vigyázással légy arra, hogy ha erőt kívánsz *Crisisbe* venni, s' gyen-

gíteni, ostromodnak próbáját titkon tégyed, mellyet az ellenkező fél észre ne végyen, mert ha meg-kap, és te győzedelmedben bizonyos nem lehetfz, töle le-verettetve gyalázatos sebekkel kel magadat el-huznod. Ne légyenek olyan *Crisiseid*, s' értelmeid, mellyek tsak tsupán magadból származzanak, és a' mellyeknek helyes vóltokrúl a' többi világ scmmi se tudjon. Valaki itélet teteleit, minden egyebektül meg-külömböztetvén, tsak tsupán magának tulajdonítja, úgy láttatik, mintha mondaná, hogy ő egyedül az egész világot kívánsza, vagy oktadni, vagy ellene hartzra kényszeríteni. Igyekezz tehát itélet teteleidet mindenkor azon okofokkal egyeztetni, kik hozzád hasonló gondolkozású személlvek. Valaki a' maga értelmével épen meg-egyező embereket nem talál, már úgy is el-van veszve.

Ha *Crisist* tészel, mit el-kerülnöd lehetetlen, mindenkor világos és józan okok szerint tégyed azt; hosszas benne ne légy, hol a' mérleges indúlatot s' irigységéből izármazott fájdalomnak ki-mutatását el-kerüllyed; úgy rendelvén-el tselekedeteidet, hogy benne leg-kisseb' górombasfág is, avagy idétlen erőszakos magyarázat ki ne tétzhetlen; sőt mutass mindenkormértékletefiséget benne, hogy azok, kik *Crisis-*

se'et hallják, vagy olvassák, róla így ítélheszenek: látják, hogy ez a *Criikus* nem tette mind azt meg, a' mit meg-tehetett volna, s' magát erejében mérseklette, hogy azt, kirül szól, kiméllye.

Tudod-é ezentúl, hogy a' *Crisis*nek legnagyobb' ereje miben legyen; ő csak az elmének leg-nemeseb' játékjában tétethetik leg-hatalmasabbá; s'te is arra törekedj, hogy soha *Crisist*, ha lehet, vidám, játékos s'kellemetes elmebeli futások nélkül ne tégy. Mindazonáltal e' részben elmédnek játéka, mindenkor mély és hathatós értelemmel legyen el-keverve; melynek böltsége tréfáidnak mosolygásain keresztül hatván, azoknak szemébe tűnyön, kik beszédedet halgatták, vagy irafodat olvassák. Így a' *Crisis*nek győzedelmes tréfáját csak hatalmas s'nyájas nemes lelkek követhetik-el, mellyek a' leg-nagyob' erőt a' leg-rendeseb' mulatfággal egyelithetik. Ha okoskodásodnak kedvessége legyen, látod, töb' *Crisist* tehetsz, mivel gyönyörködni fognak vizsgálódásaidban; de ha értelmednek természet szerint való kedvessége hibázik, a' *Crisist* el-kerüllyed, mert ez nemes elméknek való. Valahányszor kellemetesség nélkül való embert hallasz valakit *crisizálni*, tapasztalod, hogy százaz és kedvetlen okos-

okoskodása miatt leg-lágyab' itélet tétele is mindenkor gorombaságnak tetszik; úgy hogy fokozor a' nemes elméknek *crisise* okainknak nagyobb' tisztességet téfzen, mint a' goromba elméknek ditséreték.

E' világban a' *Crisis* keménységének ember társaink részirül egy hiba fints oly nagyon kitétetve, mint a' maga meg-hittség; közönségesképpen pedig kiki abba szokta magát el-hinni, a' mibe leg-nagyob' erejét lenni gondollya; szépségében a' szép; okos okosságában, katonában vitézségében, pap ékesen szóló böltségében szokott kevélykedni; pedig nintsen olyan nagy érdem, mihelyt a' világ benne annak bírójának maga meg-hittségét látta, hogy aztat gyalázattal s' meg-vetéssel ne kívánnyá gyakorlata illetni; melyre nézve, néked anyai indulatból tanácsolom azon tulajdonágaidat, mellyekért leg-inkab' ditsértetel; igyekezz mindeukor nagyob' tökéletességre emelni, s' még is azoknak esmerettségét a' világ előtt leg-kevésbé mutassad. A' mi benned leg-nagyobb' erő, aztat a' magát arra természet szerént elő adott, s'erővel ki-nem kereset alkalmatosságban illendő mértékében mutassad, de hofszafan ne-crölködj; és mihelyt alkalmas időt látsz réá, azonnal ismét el-húzzad magadat. Mihelyt észre veszik,

szik, hogy mindenkor azon részedet kívánod fitogtatni, melyet ditsérni hallasz, érdemedet azonnal nevettségre fordítják, meg-tagadván személyedtől azt, mit néki már egyszer tulajdonítottak. Ha pedig erősebb részedet szüntelen e' világ előtt kívánod tartani, mutass benne szüntelen ujj ujj dolgot, hogy a' kívántsi világ benne mindenkor újságot, s frissült erőt tapasztalhasson; de gondold-meg, mitsoda felettebb való tudományt kívántatik arra-hogy a' világ előtt, valamelly emberi érdembe mindenkor újabb, 's nagyobb nagyobb erőt, mutassunk. A' ki eztet végbe nem viheti, kénytelenítetik ofztán mindenkor tsak azt mutatni, mit már ezeiszer láttak: A' világnak pedig oilly tsudálatos természeti van, hogy a' legnagyobb szépséget is, ha szüntelen előtte birodalmába szemlélheti, meg ünja. Volt már szerentséd tudom sok oilly nyavalyás, maga-meghitt okofok e' látni, kik ditsőffégeket abba helyezettvén, hogy böltsefféggel a' világot fellyül haladhassák, szüntelen tsevegnek; ha valakihez bé-mennek, még el-sem végezték jól köfszöneteket, mindjárt arról kezdenek beszélni, hogy mitsoda okos dolgokat vittek végbe. Esmered Sudarit, tapasztalhatod elméjében való kényéfféget, 's a' fel-emeelkedésre törekedő vagyódásának bujáságát, szüntelen azt kiáltja, hogy királyi belfő 's titkos tanátsosokkal ve-tél-

télkedik, kiket mélyly okoskodása mindenkor le-vér; Fejedelmekkel hánykódik, hol hasonlólól győz, ha le-fekszik estve, egész éjtizaka nem alszik, kérdéseket tsinál magának, melyre maga meg-felel; reggel ha fel-kél, ki-gondolt fontos okait papirosra irván, mindenik felibe edgy edgy nagy Urnak nevét óda téfzi, mintha ezt ettől, amaszt amattól hallotta volna, a' felelet mindenkor magának marad, mely kétféleg kívül ugy vagyon el-kefzítve, hogy kérdésen győzedel meskédheffek. Ugy lessz ofztán kérdés felelet melyekkel ő magát fel övedezvén házról házra nyargal, 's mint a' gyújtogató, elméjének tüzet úgy hintegeti. Földről, tengerekről, tsillagzatokról beszélsz, előlle kienem állhatz, mindenkor elődbe toppan a' maga ditséretivel, 's két három verset el-mondván, mit, mondja maga tsinált, személyének tsudalására tsak nem üstöködnél fogva kényszerit. A' szüntelen jövendőlni kívánó dúhöffégetől is el-vagyon foglalva, az el-múlt dolgokról meghatározás-képpen itél, a' következőket pedig előre meg-mondja, Isteni gondviseleést, történeteket, rendelései alá kíván hajtani és nintsen az egész világon halásfőbb ellenfége, mint az, kit előtte tudományára való nézve ditsérni hall; ha valakinek üldözöjévé kívánod tenni, mond azt előtte hogy annak is ezze van, már ő koporló bézártalg meg-esküszik annak zakla-

tárára. Valamikor mást tudományaért fel-emelnek mindenkor úgy tetszik neki, mintha egy orszagot vesztett volna el: mert hasonló ebbe a' részbe, ahoz a' nyavalyás emberhez, kiről hallottuk, hogy elméjének háborodatába egy nagy hegy tetejére fel-mászott, honnan egy botot kezébe véven, képzelődései sze-int a' világot mint örökléget igazgatta.

Va'd-meg azomban, hogy *Sudarinak* mind tudománya, mind valamely böltsége volna; melly érdemelt mindazonáltal meg-homályosította s el veszté, hogy magát vélek szüntelen erőltetvén közönség féle, s nevettségé tészi; az emberi természetnek nintsenek olyan tulajdonságai, mellyek szerint ő kényszerítésből tsupán Ur dolgába valakit tisztelni kívánna; azért valakik a' közönséges társaságot személyneknek tiszteltetire erőltetni kívánnák, unalomba s megvetésbe szokták magokat kéverni; a' valóságos igaz érdemek, nem szokták magokat ki harangozni, hogy jöjjön ki ki hozzá unadására; tsak kötelességeket követik-el a' magokat élő adandó dolgokba, szabadá hogyvan a' K-Társaságokat róllok tészfések szerint itélni. Ha gyülekezetben vagynak engednek másokat is beszélni, kiknek rendes s okos tselekedeteket vigszaggal, örömmel dicsérik. *Sudari* az ilyen tör-

történeteknél tsak nem betegféget kap. Mihelyt ő nem lehet a' dicséreteknek tárgya; mint a' bült vad kan, úgy indul viszva vatzkába képzelődései közt a' Fejedelmekkel s királyi Tanácsfokkal vetékedni, hol versket, feleleteket, kérdéseket tsinálván magának, új erővel ront-ki a' Világra, hol ha hirtét, s hitelét igazsággal nem védelmezheti, magán, kigondolt fegyverekkel is segít. A' lég-mélyebb dolgokban kíván tiszteltetni, de azomba a' legtskélyebb gyengéfégekre is ki-terjeszkedik; így a' Világba szüntelen kóvájogván s vetékedvén önnön személynének erőszakos dicséretivel meghal vesztekedései között, nevettségos Comédiát tsinálván magából azoknak kik mint mértékletes és vigyázó okofok érdemeik között e' világba tsendesen szoktak élni.

Illyen veszedelembé hozza az embert a' maga mutogatása, melly gyengéféggel olly érdemtől fosztja-meg magát, mit benne a' világ mindenkor dicséret volna, ha ő abba mértéklettséget, szelidséget és okosságott mutatott volna. Tanuld-meg tehát ebből, hogy a' legnagyobb érdemeidről e' világ előtt halgatván, másoknak nemes tulajdonságait is meg-esmérjed, magad pedig tsak a' jó alkalmátosságba mutatd tehetségedet; s osztán akár dicsérettel, akár

gyaláztatól, maradj mértékletes tsendeffélegben, törvényül vévén magadnak, hogy tulajdon személynél közönséges helyeken leg-kevesebbet szólván, mindenkor más dolgokról beszéllj; szólly böltsen világi rendről, természettről, szokásokról, meg-fogják érdemeidet eszmerni, és nem lesz szükség szemtelenül magadról azt mondanod, hogy te másnál okosabb vagy. Tselekedj szépen, rendezen, böltsen, vigyázz magadra szüntelenül titkon; közönséges társaságokba pedig csak másokat nézvé, magadat el-felejtteni láttassál.

VIII. LEVÉL.

Mennyire kívánám kedves Leányom, hogy hozzád küldött levelemnek értelmei-ki törölhetetlen betűkkel nyomattathatának szivedbe. Fogadd-el édes Anyai intésemet; Nintsen e földön olly halando-ki tisztességedre 's betsületedre nálam inkább törekedjen; egy hü Anyának gyönyörűsege, szerentseje, világi boldog-

dogfága, Gyermel-eiknek erkölcsökhöz, 's tisztetekhez van csak nem egészen köttetve.

Ah! mennyi fájdalmat, mennyi rettegéseket szenvedünk érettetek! Mennyi titkos nyögéseket kell szenvednünk, míg gyenge teiteteket kebelünkbe hordozzuk, rettegven szívünkbe születetteteknek kétféleg napjától. Édes, keserves nap, mitsoda hányattatásba nem hozatik veled egy szülő anya, ki törődöt szívének felével örömet várja, felével pedig utolsó szerentsefélegét rettegi. Ha a' természet osztán kebelinkből karjainkra tészzen benneteket, 's magunkat veszedelmen kívül lenni láttyuk, a' moolygó öröm meg-szaggatott tagjainkba mint ballamom ugy fut-el, el-felejtetvén vélünk azon hofzszas fájdalmakat, mellyeket hordozáltokkal oly fokáig szenyvedtünk. Ugy gondollyuk továbbá hogy már vóltotokra való nézve, veszedelemből, gyöttelemből ki-fzabadúltunk; mitsoda tsalattatás! egy kiáltást téstetek csak ringó böltsötökbe 's rettegésekre hozzátok szívünket; egésségeteknek változáfa nyomoruságunkat kettőzteti, melyhez külső formátoknak, 's életetek vóltának minémülége is hozzá ragasztja magát. Ifjúságotoknak veszedelmes idejeig szüntelen rajtatok hordozzuk szemcinket, minden lépéseketet kétféleg kívánnya vigyá-

gyázáfunk, esedezvén szüntelen az Egeknek, hogy gyermek élteteknek napjaira vigyázzon; testeteknek ép és egészséges fel-nevelése, mennyi keferves fáradságot nem okoz gondunknak, melly még sántíson olyan terhes, mint erköltséiteknek, 's józan elméteknek nevelése. Szerentfétlenek azon szülék, kik magzataikat, tsak testekre való nézve tudták szépen nevelni. Mitsoda egy szép test, nemes erkölcs, 's kellemes érz nélkül? egy olyan teremtes, ki testére nézve magán emberi formát viselven belsőképen attól, mint élet a' haláltól tsak nem annyira különbözik.

Ha Lelkünknek érdemei által a' barmoknak felibe nem emeltetnénk, 's teremtnök képéhez hasonlóvá nem tétetnénk, mitsoda méltóságunk lehetne a' természetbe azok felett? Látod, hogy külső részünkre való nézve egyéb állatoktól tsak forma 's tekintett szerint különböztetünk, de testünknek valósággal minden egyéb testekkel egyenlő forsa vagyon, azon különbözéssel, hogy mi Lelkünköt meg-fosztátván ember társainktól a' földnek hideg, tsendes fetét gyomrába helyheztetünk, a' barmok pedig a' földnek színén hagyatván ragadozó állatoknak léfsznek eledelvé. Tapasztalodozentúl; mitsoda fájdalomnak és szenvedések

alá.

alá vagyon testünk még ez életben vettete; ki tudná számát azon nyavaják nemének, melyeknek győtrelnei által tagjaink világi szerentfénnek leg-bűjjáb' kebelében is szaggattathatnak. Nem egyenlök-é fájdalomainknak nyögései minden egyéb' állatoknak nyögésével? és nem úgy foly-é a' vér meg-fértett testünknek sebeiből, mint a' hangzó bértzeknek völgyein meg-lött szarvasnak, ki veszedelmét sebes futással kerülven, arra botlik, hol vagy sebet kap vagy életét veszti. Ezen eleven példakkal el-hitettethetel arról hogy e' földön minden mozgo-test egyenlőül a' földnek részei hova oly tsalhatatlanul lehl, mint a' fáknak öfzi hidegeinktől meg ivott gyümöltse. Ugy gondolhad' testedet magadon, mint valamely köntöst, a' szép öltözet ékefit, a' rút pedig díztelenné téfzen; ez okbul nem lehet tagadni egy díztes köntösnek kellemetességét és szükségességét; de még is igaz, hogy a' testnek szép s' nemes termeti az öltözetnek tsupa ékeffégét mindenkor meg-haladjá; szép testen minden ruha szép, tsak tiszta legyen; rút termeten pedig az arany is útállatot szül. Lásd, ilyen forsa vagyon egy szép testnek, melyben alá-való, felette tudatlan, vagy gonosz értelem lakozik.

Nin-

Nintsen egy halandónak valófágos meg-nemesítéfére a lélek érdemeinél nagyob' ékesfég; ez az, mi a' testet koronázza, s' maga viteletire nézve a' töb' testektől is küömböz-teti; ennek nemes tulajdonfágai s' jozan okoskodáfai téfzik az embert tsudára s' szízeretere méltóvá. Alhatatofág, okofág, szelid, nemes erköltsök, a' világ Ittenének igaz esnéreti, hazának, emberi társafágnak szolgálatya; lásd mely nagy tulajdonfágok ezek, mellyek mind a' léleknek érdemeiből származnak. Ehez-képeft testedet tunya henyéléletől s' mofkos-fágától óltalmazván, igyekezz a' felett le keddet nemesíteni. Nintsen olyan tsekély tekin-tetü termet, mely magát méltófágra ne emelje, ha benne nagy és nemes lélek lakozik. Soha a' nagy léleknek tulajdonfágait a' test, melyben lakozik, sem meg-nem alatsonyithatya, sem érdemtelenné nem tehe.i. Valahol ő magának lakást választ, mindenütt ő nemesít, s' meg marad az, a' mitsoda. Az ilyen lelek olyanok, mint a királyok, kik aranyos palotajikból, vagy valamely jobágyoknak konyhájából, hová néha vizsgálódó kívánfágoktól vonattatván, bé térnek, egyenlő hatalommal parantsolnak, mindenütt ugyan azon királyi méltófágot vífelvén fel-kent személlyeken. Nézd-meg ellenben a' szegény embert, ki nyomorúfágaitól kényszerítettvé néha Feje-

delmének lakó helyében fel-vezettetik, kinek kegyelmét segedelmére, kódúlni kívánnya. A' palotának falai arannyal, tükörrel vagynak körülte borítva, mindenütt tisztáfágot, pompát, fényefféget lát, valamerre fordúl; de ő még is mind azokból magára semmi díszefféget nem vehetvén, rongyolott darotztzában, öfzve tsfapzott üstökeivel ott áll, mint valamely éjjetli kifértet, vagy rémitő víz. Emlékezz-meg itt ellenben arról, hogy e' Fejedelemnek mellyén vífelni szokott gyemántya, ragyogó sugarit a paraszt ember métfesénél szinte ugy meg-mutattya, mint a' viasz gyertyának világánál, melynél tündökölni szokott. Igy ő díszes, dísztelen helyeken egyenlőül fényeffég, pompa s' méltófág marad, szinte úgy, mint a' rongyos szegény ember, ki ellenben, akár aranyos palotában, akár szalmás viskóban kutzorogjon, mindenütt rongyot, meg vetéft, szennyet, nyomorúfágot, szánakozáfra vonzó tekin-tetet mutat, s' szüntelen finló állat marad. Igy gondolkozzál egy nagy Lélekrül, mely a' többek felett király lévén, mind ép, mind tsonka testből méltófágot, fényt s' dítsöfféget mutat; az alatsfony lélek ellenben, akár mitsoda szép testben lakjon is, mindenkor tsómórt, szánakozáft, meg-vettetéft húz magára, s' szüntelen oly tsekélyfég marad, melynek soha

fenki, sem szeretettel, sem tisz elettel nem áldozik.

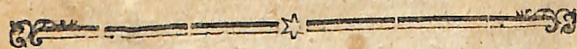
Mitsoda el-hitető okokat keressek még annak meg-világosítására, hogy leiked tulajdon-ságainak nemesítése minden gondjaid felett való gondoknak esmerjed? azt mondom, lélek az, mi benned Istennek képe; ez egyedül oly menyei rész, mely a' földnek mélyége felé tántorgó testből mindenkor az egetnek dűsö magallágará igyekezik; engej halhatatlan őszöncinek, s' általa a' teremésnek kútfejéhez közelítvén, igyekezz magadat azon örökké valólag karjai közé vetni, melyhez csak lelkednek menyei tulajdonságival ragaszkodhat. Ne hagyj magadat a' világnak játékos fényétől felettéb' vakítottatni, mely belső vigyázódat homályosságba szokta hozni; ved' szivedre édes anyádnak oktatásait, meg gondolván azt, hogy azok ugyan azon vérből származnak, mellyek a' te szivednek is gyenge dobogásait, s' minden ereinek hevüléseit okozzák. Ki lehet hozzád közebb' és igazab', mint tulajdon szived melyből fenki hozzád igazabban nem beszélhet, mint édes anyád, kinek véri annak belső részei között melegit. Mennyire kívánám, kedves leányom, hogy élednek boldogságára való esdeklésemmel ifjú szive-

vedet meg-illetődésre hozhatnám! Mitsoda édes gyönyörűség volna ennékem elő - adott okaim által lett meg-győztetésed! Hid'-el, hogy mostani forrádban nem csak anyád, de az ég alatt leg-igazab' barátnéd is kívánok lenni. Ne rejtse el tőlem titkaidat, légyen a' szerelem, meg-vetetés, erő, vagy gyengeség, ezek között mindeniknek esmértem szenyvedéseit, és oly törvényekből fogok hozzád szállani, mellyeket már én meg-tanultam, te pedig esmérni csak most kezdész. Légy tökéletesen vigasztalásomra, s' hozzám-való engedelmezzéssel Istennek, e' világnak tetsző nemes erköltséggel kitényítsd szemem előtt a' halálnak azon rettegetéseit, mellyeket már törődött szivemnek koporsóm szélén tsendész, csak te tehetesz. Emlékezz-meg róla, édes leányom, hogy egy egész szorgalmatossággal fel-nevelt gyermek, mind születésével, mind fel-tartatásával szülőinek adós marad. Gondolly arra az időre, mikor böltsőidben feküdvén, csak keserves sirást s' gyenge mozgásokat tehetél, hol gondolattal kellett szükségidet fel-találnom, mivel azt, mit kívántál, nem kérhetted. Tudom, anyai sziveflegemre nem panaszkodhat, minden gondomnak, szeretetémmek te voltál egyedül egy tárgya; ez így lévén, vallás és világi törvény szerint, Isten, világ előtt mennyivel nem tartozol hozzád meg-mu-

tatott jószágomnak? Tudom, hogy ha-törvényes ki-elégítést kívánnék tőled, nálad szerzett érdemem szerint annak meg-tételére örökre elég-telen lennél; de tudod te, hogy azt tőled nem kívánom; nagyon esméréd-már anyai szivemet, mely tökéletes birodalmodban vagyon. Ha szomorúfágot látod, meg nedvetednek szemeid, lassan hozzám közelíteisz, szó nélkül le-hajlász előttem, s' kezemet engedelmesen magadhoz húzván, meg tsókolod; teli telnek szemeid könyveiddel, melyekben szivednek fájdalmas meg-illetődését látom; még nem is k rdezted szomorúfágotnak okát, s' mar meg-győzted szivemet. Az öröm s' édes fájdalom változásba hozzák szivemet, szomorú tekintetedre reá kel mofolyodnom, s' szennyved-nem, hogy könyveim szememből kitsordul-lyanak. Nem tudok hozzád hogy szállani, szivedet, minden érzékenységeidet, gondola-taidat tekintetedben látom. Ah! édes leá-nyom, nintsen a' természetben győzedelmesb' ékesen-szóliás az illy történetekkel meg-ősní szokott tsendes és édes halgatásnál, melyben egy meg-illetődött édes anyának szive hiv le-ányának szivéhez tapad. Rettegek előtted szo-morúfágot mutatni, mellyel azonnal le-ve-rettetel; azomban meg-kei val anom azon hi-valkósfomat is, hogy hívfégednek forsomon lett meg illetődését, noha magamnak is keferü-
lé-

féget okoz, mindenkor örömölt kívánom lát-ni, mert általa személyed oly kellemetefégre hozatik, hogy a' leg-keményeb' sziveket is meg-illetné. Ne felejtkezz-el tehát leányi hívfégednek rajtam vett hatalmáról, és az én anyai szeretetemről; egy meg-illetődéssel, egy szavaddal, vagy egy tsókoláforddal könnyen meg-hizetheted édes anyádnak minden adóllá-gaidat, mellyekkel néki lten és természet szerint tartozol, Elly szerentfesen, s' ne szün-ny-meg hiv anyádat szeretni, ki személyedet nem felejthetvén, buzgó indulatjában izüntelen reád éidekik.

NYELVKÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

Pesten Vaingand Könyvesnél.

13027. 13047
13027. 13047

